

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Управа за спречавање
прања новца

Број: ОН-000001-0074/2018

Београд, 8. Фебруар 2018. године

СМЕРНИЦЕ ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА
ТЕРОРИЗМА КОД ДРУШТАВА ЗА РЕВИЗИЈУ, ПРЕДУЗЕТНИКА И ПРАВНИХ
ЛИЦА КОЈА СЕ БАВЕ ПРУЖАЊЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ УСЛУГА И
ФАКТОРИНГ ДРУШТАВА

Члан 114. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/17 од 17. децембра 2017. године - у даљем тексту: Закон) прописује да органи надлежни за вршење надзора могу да, самостално или у сарадњи са другим органима, доносе препоруке односно Смернице за примену Закона.

Изменама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“ бр. 20/09, 71/09 и 91/10) од 11. децембра 2010. године Управа је, када је реч о примени Закона, добила надлежност за инспекцијски надзор над привредним друштвима за ревизију, предузетницима и правним лицима која се баве пружањем рачуноводствених услуга, а Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 113/17) од 17. децембра 2017. године, надлежност Управе у надзору се проширује и на факторинг друштва.

Члан 6. став 1. Закона прописује обавезу обвезника да у складу са Смерницама изradi и редовно ажурира анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Ове Смернице се објављују на веб сајту Управе за спречавање прања новца.

Обвезници су дужни да своје унутрашње акте ускладе са овим Смерницама у року од три месеца од дана ступања на снагу Закона.

Опште

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2009. године Република Србија ускладила се са међународним стандардима у области против прања новца и финансирања тероризма које доноси Радна група за финансијску акцију (скраћено ФАТФ, енгл. Financial Action Task Force) и са одговарајућим прописима Европске уније. Уведен је приступ заснован на анализи и процени ризика од прања новца и финансирања тероризма који обвезници врше за сваког клијента и пословни однос. Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2017. године шири процену ризика и на ниво самог обвезника.

Држава је у обавези да изради Националну процену ризика од прања новца и финансирања тероризма и да дефинише мере активности које је потребно спровести како би се препознати ризици ублажили.

Резултати Националне процене ризика пружају корисне информације финансијским институцијама и нефинансијским институцијама и пословним организацијама и самосталним професијама и служе им као подршка у проценама ризика које ће спровести на нивоу институције касније сам обвезник.

Смернице не прописују начин, нити методологију, као ни тачан редослед корака за обвезника како да спроведе интерну процену ризика. Истраживања, како домаћа, тако и међународна, само помажу да обвезник боље разуме ризике и дају идеју о одређеним акцијама које је потребно спровести, али јединствено упутство за обвезника не постоји.

Смернице не објашњавају ни на који начин државни органи треба да процене ризик у контексту надзора нити шта се у једном документу процене ризика коју изради обвезник може сматрати за тачно или нетачно. Препорука је да приликом надзора надзорни органи полазе од државне процене ризика и да обвезници морају да схвате и примене процењене ризике на нивоу државе.

У процесу анализе и процене ризика од кључног је значаја да се у целини схвати због чега се уште догађају прање новца или финансирање тероризма. Најшири одговор на ово питање јесте да се обављају да би се омогућила „легализација“ криминала и тероризам. Профит је од суштинског значаја за већину криминалних група и криминалци улажу огромне напоре да би пребацили незаконито стечена средства или другу имовину и да би прикрили стварну природу и изворе новчаних средстава којим располажу.

Да би терористи могли да обављају своје операције, да организују нападе или одржавају инфраструктуру својих јединица и ланца деловања, потребна су им новчана средства и потребно је да та новчана средства пренесу између различитих подручја.

И за криминалце и за терористе од пресудног је значаја могућност да располажу обртним капиталом.

Битно је са једне стране открити изворе новца, имовину којом расположу, а затим сагледати последице деловања криминалних група и терориста, оценити одређене ризичне ситуације како би се у будућности покушало да се благовремено и правовремено одговори на ове ризике, да се они ако не спрече, онда бар умање.

Прање новца и финансирање тероризма

Прање новца и финансирање тероризма су глобална питања која се могу негативно одразити на економску, политичку, безбедносну и социјалну структуру државе. Последице прања новца и финансирања тероризма подривају стабилност, транспарентност и ефикасност финансијског система државе, изазивају економске поремећаје и нестабилност и наносе штету угледу земље и угрожавају националну безбедност. Ризици од прања новца и финансирања тероризма настају и услед пропуста

у примени прописа где обвезник може у знатној мери бити изложен ризику и од нарушавања сопственог угледа и репутације у случају изрицања казне надзорног органа.

Када је реч о прању новца, почетна имовина увек проистиче из незаконитих активности, док у случају финансирања тероризма извори могу бити законити и незаконити. Ипак главни циљ лица која се баве финансирањем тероризма не мора бити нужно прикривање извора новчаних средстава, већ прикривање природе финансиране активности. Када лица желе да уложе новац из законитих активности у финансирање терористичке активности средства је теже открити и пратити – трансакције су у мањим износима.

Ефикасан систем борбе против прања новца и финансирања тероризма подразумева анализу оба ризика.

Прање новца – дефиниција и фазе

Постоји много дефиниција прања новца, али без обзира на разноликост дефиниција, било да су оне једноставне попут: легализација нелегалног капитала или сложене, попут оне која је дефинисана Варшавском конвенцијом¹ и имплементирана у Кривични законик Републике Србије, целокупна стручна и практична јавност се слаже у једном:

Прање новца је процес прикривања незаконитог порекла новца или имовине стечених криминалом.

Прањем новца, у смислу Закона, сматра се: конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела; прикривање или нетачно приказивање праве природе, порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела; стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела.

Када је имовинска корист стечена извршењем кривичног дела, извршилац тражи начин да новац користи тако да не привлачи пажњу надлежних органа. Стога врши низ трансакција које служе да новац прикажу као законито стечен. Прање новца има три основне фазе:

1. **Прва фаза:** фаза „улагања” је прекидање директне везе између новца и незаконите активности којом је он стечен. У њој се незаконито стечени новац уводи у финансијски систем. Новац се уплаћује на банкарске рачуне, најчешће у виду неке законите активности у којој се плаћање врши у готовом новцу. Један од начина је оснивање фиктивног привредног друштва које нема пословних активности, већ служи искључиво за полагање “прљавог” новца или уситњавање великих сума новца а потом његово полагање на рачуне у износима који нису сумњиви и нису предмет пријављивања надлежним органима.

---

¹ Конверзија или пренос имовине, уз знање да та имовина представља приход од кривичног дела, у сврху сакривања или прикривања незаконитог порекла имовине или помагање било ком лицу које је умешано у извршење кривичног дела у стицају да избегне законске последице својих радњи; сакривање или прикривање праве природе, извора, локације, располагања, кретања, имовинских права или права власништва над имовином, уз знање да та имовина представља приход стечен од кривичног дела.

2. **Друга фаза:** фаза „раслојавања” или „прикривања”. Након што је новац ушао у легални финансијски систем, пребацује се са рачуна на који је положен на друге рачуне привредних друштава са циљем да се прикаже нека фиктивна пословна активност или да се обави неки легалан посао (трговина или услуга) са привредним друштвима која легално послују. Главни циљ тих трансакција је прикривање везе између новца и криминалне активности од које потиче.
3. **Трећа фаза:** фаза „интеграције”, у којој се „прљав” новац јавља као новац који потиче од дозвољене делатности. Чест метод интеграције „прљавог” новца у легалне финансијске токове је куповина некретнина или куповина контролних пакета акција акционарских друштава, што представља пример концентрације „прљавог” капитала великих размера, а то и јесте циљ „перача” новца. Интеграција се концентрише на тржишне вредности тј. на оно што се може куповати и продавати. Давање у закуп некретнина је законито, а приход од закупнине није сумњив. Новац се често инвестира и у привредна друштва са пословним тешкоћама, која након тога настављају успешно да раде, а резултати пословања представљају законите приходе. Када новац дође у ову фазу, врло је тешко открити његово незаконито порекло.

Незаконито стицање имовине је главни, ако не и једини, мотив организованог вршења кривичних дела. Да би се уживало у користи стеченој криминалом, мора се лажно приказати да је та имовина законита.

Финансирање тероризма

Дефиниција и фазе

Финансирањем тероризма, у смислу овог Закона, сматра се обезбеђивање или прикупљање имовине или покушај њеног обезбеђивања или прикупљања, у намери да се користи или са знањем да може бити коришћена, у целости или делимично:

- 1) за извршење терористичког акта;
- 2) од стране терориста;
- 3) од стране терористичких организација.

Под финансирањем тероризма сматра се и подстрекавање и помагање у обезбеђивању и прикупљању имовине, без обзира да ли је терористички акт извршен и да ли је имовина коришћена за извршење терористичког акта.

Финансирање тероризма представља посебан облик финансијског криминала. Основни циљ појединаца и организација који су умешани у финансирање тероризма не мора нужно бити прикиривање извора финансијских средстава, већ је то првенствено жеља да се прикрије природа активности за чије су финансирање та новчана средства намењена. Терористи користе читав низ различитих метода за пренос новца како би се њиме задовољиле потребе њихових организација и активности, што укључује услуге финансијског сектора, пренос готовине, трговину, донације и добротворне организације, као и формалне и неформалне системе за пренос новца.

Новчана средства за финансирање тероризма могу потицати из законитих извора, као што су донације, приходи стечени законитим пословањем, добротворне организације и

из незаконитих извора као што су кријумчарење дроге, кријумчарење оружја, злата и дијаманата, односно проневере, отмице, изнуде и др.

Постоје четири фазе у поступку финансирања тероризма:

1. прикупљање новчаних средстава из законитог пословања или из криминалних активности
2. држање новчаних средстава која су прикупљена
3. пренос новчаних средстава терористима
4. коришћење новчаних средстава

Прва фаза обухвата прикупљање средстава од лица која послују законито, али су повезана са терористичком организацијом или терористима, или од лица који су повезани са криминалним активностима нпр. трговина наркотицима, изнуде, проневере и сл. Значајан извор новчаних средстава чине и донације појединаца који подржавају циљеве терористичке организације или фондова који прикупљају новац и усмеравају га ка терористичким организацијама.

У другој фази средства се чувају, тј. држе било директно на рачунима лица или на рачунима посредника–појединаца повезаних такође са терористичким организацијама.

Трећа фаза обухвата пренос новчаних средстава јединицима терористичких организација, односно појединаца да би се новац искористио за терористичко деловање. Најчешће се као механизам за пренос новца користе системи за пренос новца и банкарски систем, иако су у великом броју случајева присутни неформални начини преноса.

Коришћење новчаних средстава постаје очигледно када се искористи за терористичко деловање – куповину експлозива, оружја, опреме, финансирање кампова за обуку, пропаганду, политичку подршку, пружање уточишта и сл.

Циљ смерница

Циљ Смерница јесте да дефинише основе и/или претпоставке на основу којих би требало да се спроводи општа процена ризика од прања новца и финансирања тероризма у односу на своје пословање, као и начин спровођења процене/анализе ризика на појединачном случају – тј. на нивоу лица са којим се успоставља пословни однос (клијент, сарадник, уговорна страна и др).

Свака институција, без обзира на своју величину и сложеност, дужна је да разради одговарајући систем за управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Систем мора да обезбеди да се ризици свеобухватно идентификују, процењују, надзиру, ублажавају и да се њима управља.

ФАТФ Препорука – Обавеза израде процене ризика на више нивоа - ниво сектора (надзор) - ниво институција (обвезника) - ниво клијента

За ФАТФ препоруке кључан је приступ заснован на процени ризика, нарочито када се ради о препоруци број 1, али је овај приступ присутан и у многим другим препорукама и од суштинског је значаја за примену и осталих препорука (на пример и препоруке број 10, 26, 28 и др су посредно везане за ово питање).

Државе треба да траже од финансијских институција и одређених физичких и правних лица ван финансијског сектора да утврђују, процењују и предузимају делотворне радње на отклањању њихових ризика од прања новца и финансирања тероризма.

На крају препорука истиче се захтев да финансијске институције, као и одређена физичка и правна лица ван финансијског сектора буду способни и вољни да идентификују и процене ризике од прања новца и финансирања тероризма и да делотворно реагују како би их умањиле.

Надзорни органи и процена ризика

Препоруком број 1 позивају се надзорни органи да преиспитају и процене ризике које су сачиниле финансијске институције и одређена физичка и правна лица ван финансијског сектора и да узму у обзир резултате процена државе приликом вршења надзора.

Надзорни органи треба да обезбеде да обвезници делотворно примењују ризике – прописане обавезе – да анализирају ризике од прања новца и финансирања тероризма који су сачињени на нивоу државе и на нивоу одређеног сектора и да се понашају у складу са њима. Такође, надзор треба да утврди да ли обвезници профилишу и неке друге ризике на нивоу самог појединачног обвезника, које сама институција препознаје, а који су можда остали недовољно истражени приликом процене ризика државе, а како би систем на време и адекватно одговорио на нове ризике. Надзорни орган приликом ажурирања процена ризика треба да узме у обзир и резултате тих анализа.

Држава треба да захтева да финансијски и нефинансијски део система предузме одређене мере, тј. да уоче, процене и предузму мере за снижавање ризика.

Процена ризика израђује се на свим нивоима:

1. државе
2. надзора
3. сектора
4. обвезника
5. клијента

Да би применили процену ризика надзорни органи и обвезници треба прво да схвате који су ризици од прања новца и финансирања тероризма карактеристични за њихово пословање тако што ће идентификовати и проценити могуће ризике. На тај начин, процена ризика представља први корак који обвезник треба да предузме пре него што утврди и разради мере за контролу и спречавање прања новца и финансирања тероризма, како би био сигуран да ће те мере бити примерене природи и величини посла којим се бави. Обвезници треба да утврде интерну политику, систем контроле и процедуре које ће им омогућити да управљају уоченим ризицима и да их умање. Приликом процене

ризика обвезници треба да узму у обзир све релевантне факторе ризика пре него што коначно утврде колики је ниво укупног ризика и на основу тога мере које је потребно спровести. Обвезници могу те мере да примењују у различитом обиму, у зависности од врсте и нивоа ризика.

Анализа ризика треба да садржи процену ризика за сваку групу или врсту странке, врсту пословног односа и услуге коју обвезник пружа у оквиру своје делатности.

Ризик на нивоу обвезника и на нивоу клијента

Обвезници и процена ризика

Обвезници треба да буду у обавези да предузму одговарајуће кораке за препознавање и процену ризика од прања новца и финансирања тероризма са којима се суочавају: према странкама, географским подручјима, производима, услугама, каналима односно начинима успостављања пословног односа, односно пружања услуга или продаје производа, трансакцијама и др.

Обвезници своје процене ризика морају да документују и да ове процене имају на располагању на захтев одређеног органа.

Природа и размера сваке процене ризика треба да буде у сразмери са процењеним ризиком државе, величином сектора итд. То значи да ће се сигурно у обимности и количини података, разликовати процена ризика код једне банке и процена ризика код једног рачуновође на пример. Банка која има на хиљаде клијената сигурно ће морати да предузме свеобухватнију и детаљнију процену ризика, самим тим што је и опсег производа који нуди једна банкарска институција много шири, од једног рачуновође који се на пример бави само обрачуном зарада за своје клијенте и има двадесетак клијената.

Битно је истаћи да ризици који се истражују морају узети у обзир секторске ризике и да свака процена ризика треба да садржи и предлог мера и акција за ублажавање одређених ризика.

Процена ризика – дефиниција

Како би се обвезник упознао са проценом ризика и уопште основним чиниоцима ризика потребно је да се упозна и разуме кључне термине који се веома често користе када се ради о процени ризика.

Пре свега потребно је дефинисати сам ризик.

На процену ризика могу утицати следећа три фактора: претња од догађаја, рањивост система и последице догађаја.

Идеално гледано, процена ризика представља доношење суда о претњама, рањивостима и последицама.

Под претњом се може сматрати лице или група лица, ствар, односно активност, који имају потенцијал да наносе штету, на пример код обвезника штету институцији, пословању, репутацији. На пример то би могли бити клијенти који су препознати на неки начин или за које се сумња да су повезани са нелегалним активностима, препознате преваре, фалсификована документа и сличне ситуације.

Претња служи као суштинско полазиште у анализи ризика и због тога је врло важно проценити и окружење – у коме се стварају приходи од криминала и чине кривична дела. Обвезник мора уважити закључке до којих се дошло у националној процени ризика и видети како клима и ризична дела утичу на његово пословање и у ком обиму и којој мери је конкретан обвезник био изложен одређеним кривичним делима. Корисне су и све друге анализе одређених претњи – нпр. типологије и трендови препознате у извештајима Управе за спречавање прања новца, надзорног органа и сл.

Појам рањивости, у значењу у ком се користи у процени ризика, обухвата све оне ствари које би се могле искористити у случају претње или које би могле подржати и олакшати деловање претње. Циљ је усредсредити се на оне чиниоце које представљају слабости у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма и систему контроле. Уколико се ради о обвезнику рањивост је све оно што једну институцију чини нарочито изложеној прању новца односно финансирању тероризма (недовољно познавање прописа који регулишу ову област, неадекватна примена законских прописа, неадекватна обука, сложена или неадекватна организациона структура обвезника, нејасно дефинисане обавезе у процесу и слично).

Последица се односи на утицај, односно штету које би прање новца или финансирање тероризма могли нанети, односно проузроковати и обухвата утицај криминалне или терористичке активности која би била у основи такве радње на финансијске системе и институције, као и шире гледано на друштво и привреду у целини. Последице по природи деловања могу бити краткорочне и дугорочне. Последице утичу на репутацију и привлачност финансијског сектора, односно нефинансијског сектора једне државе. Последица би се могла мерити у висини казне одређене финансијске или нефинансијске институције јер је пропустила да се адекватно супротстави ризицима, или би се могла мерити нарушеним угледом обвезника за ког се испостави да је, неадекватном анализом ризика и мерама за његово умањење, потпомогао прање новца.

Релевантни термини и кључни појмови за процену ризика

Кључно у изради ризика јесте да се у процени ризика усвоји приступ којим се може направити разлика између нивоа различитих ризика, како би се омогућило лакше одређивање приоритета на које треба усмерити пажњу и ресурсе, како на нивоу државе, али тако и на нивоу обвезника и процењеног ризика код појединачне институције.

Како би обвезник израдио сопствене процене ризика он мора имати сазнање о постојању и узети у обзир Процену ризика на националном нивоу.

Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма у односу на пословање обвезника

Идентификовање ризика

Да би се утврдила изложеност обвезника ризику од прања новца и финансирања тероризма, обвезник мора да зна сваки сегмент пословања у домену где се претња од прања новца или финансирања тероризма може појавити, тј. мора да процени рањивост у односу на претњу. Потребно је да се ризици идентификују на свим нивоима управљања – од оперативног нивоа до највишег руководства и да у тај процес буду укључене све организационе јединице, уколико их има више. Сама величина и сложеност пословања обвезника има важну улогу за одређивање рањивости обвезника. На пример, у великим системима обвезника, као што је банкарски систем, понашање странке може бити мање познато, него што би то могао бити случај са на пример странком рачуноводствене агенције која пружа рачуноводствене услуге за мали број странака.

Изложеност ризику

Обвезник процењује изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма, тј. вероватноћу негативног утицаја који произилази из ризика, као и утицај ризика на циљеве пословања.

Препознавање и анализа ризика

Процена ризика од прања новца и финансирања тероризма полази од претпоставке да различити производи и услуге које обвезници нуде у склопу свог пословања, или различите трансакције које обављају, нису подједнако рањиви за злоупотребу од стране криминалаца. Процена ризика се врши како би се омогућило да се примене мере контроле које су сразмерне препознатом ризику. То омогућава обвезницима да се фокусирају на оне клијенте, земље, производе, услуге, трансакције, начин пословања који представљају потенцијално највећи ризик.

Фазе поступка ризика су:

- 1) препознавање области пословања које су изложене прању новца и финансирању тероризма

Ова фаза обухвата идентификовање клијената, производа, услуга, трансакција и географских подручја које су специфичне за обвезника, односно клијента. Зависно од карактеристика странака, производа, услуга, трансакција, видова пословања, разликује се и опасност од прања новца и финансирања тероризма и рањивост у односу на изложеност.

- 2) спровођење анализе са циљем да се утврди вероватноћа да ће доћи до прања новца и финансирања тероризма и утицај

Ризике са којима се обвезник суочава је потребно анализирати – анализа вероватноће да ће наступити одређена појава и процена негативних ефеката који би у том случају могли настати.

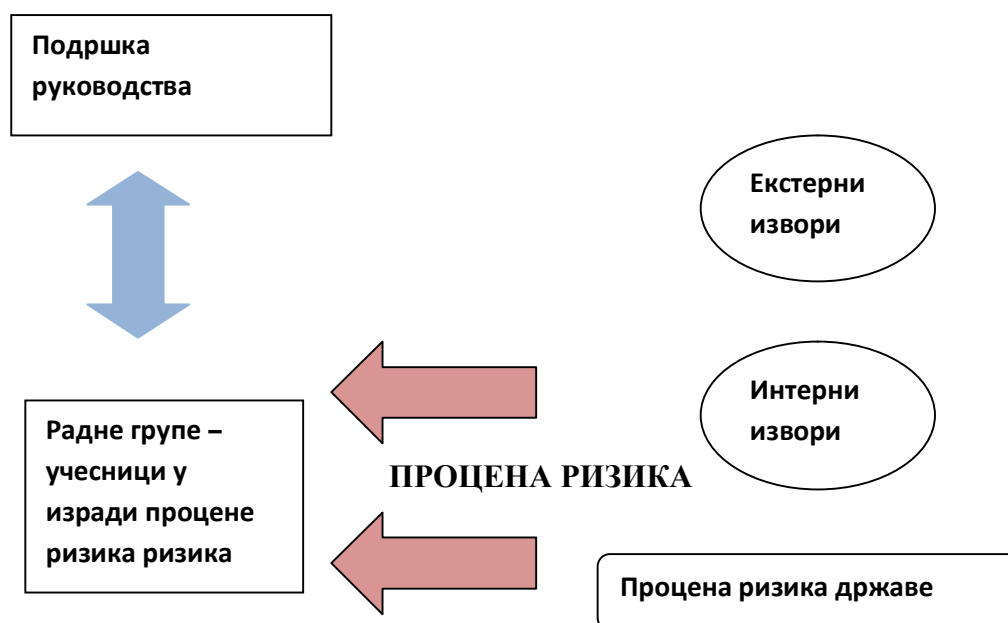
Колика је штета за углед самог обвезника или даље самог сектора. Анализа категорија ризика специфична је за сваког обвезника понаособ, тако да се закључак о укупном нивоу ризика мора заснивати на релевантним информацијама.

3) управљање ризицима

На основу анализе ризика примењује се затим стратегија управљања ризицима и одговарајућа пословна политика, односно примењује се одговарајућа процедура. Да би се смањио или елиминисао ризик, примењују се адекватни механизми и контроле.

4) надзор над ризицима и ажурирање ризика

У последњој фази преиспитују се ризици. Обвезник то може учинити кроз интерни систем надзора. Процена ризика мора се периодично ажурирати како би се утврдило да ли су се ризици променили и у коликој мери су се променили видови пословања или стратегије самих обвезника.

Одлука о процени ризика

Приликом доношења одлуке о процени ризика потребно је да обвезник донесе одлуку да ли ће ризике од прања новца и финансирања тероризма радити заједно или одвојено и у зависности од тога потребно је прилагодити и методологију рада и обим података које је потребно прикупити.

Чиниоци који се разматрају у процени ризика од прања новца, могу се знатно разликовати од чиниоца који се разматрају у процени ризика од финансирања тероризма.

На пример трансакције које су повезане са финансирањем тероризма су у знатно мањим износима и спорадичне су у односу на трансакције које се везују за праће новца.

Идеално гледано, слика о процени ризика код обвезника треба да да један свеобухватни приказ сагледавања потенцијалних претњи и рањивости и могућих последица и да има довољну ширину и дубину. Слика треба да пружи одговор на питање како се ризици државе одражавају код конкретног обвезника, али и да ли је обвезник препознао и неке нове ризике. Такође, процена мора бити праћена планом активности за отклањање или ублажавање ризика.

Процена ризика може се састојати од различитих типова процена и могу се комбиновати различити приступи, методологије, истраживања различитих сектора, како би се добила слика процене ризика на нивоу обвезника. Могуће је да они који спроводе код обвезника процену ризика поред процењених ризика државе уваже на пример и одређена истраживања надзорних органа, резултате неких претходних контрола, анализе органа који доносе прописе, резултате надзора, анализу рада одређеног сектора, типологије и слично. Комбинацијом свих доступних извора обвезник процењује којим ризицима је он највише изложен и доноси закључак о чиниоцима који утичу на рањивост саме институције која спроводи процену.

Оно што јесте битно у овом процесу јесте да постоји воља највишег руководства да се посао обави, који мора бити подршка овом процесу.

Организација и информације

Планирање и организација процеса је веома значајна за крајњи резултат процене ризика. На почетку процеса потребно је решити одређена питања. Питања као што су да ли ће на пример у изради документа учествовати само лица која раде на пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма или ће део тима бити и лица из других организационих јединица која су повезана са овим процесом, на пример део тима могу бити лица која успостављају пословни однос код обвезника и слично.

Можда је добра идеја направити један хијерархијски концепт у смислу која одељења на првом месту могу допринети да се одређени ризици од улагања прљавог новца умање па до оних делова у институцији који и немају утицај на ризике. На тај начин ће се пронаћи прави концепт за израду документа и одредити оптималан број лица.

Није исто да ли је код обвезника запослено 1000 или 10 лица. Наравно да у ситуацијама када имамо диверсификовану организациону структуру, велики број експозитура односно подружних јединица, већи број људи треба да буде укључен у овај процес, него у ситуацији када је тај број запослених мањи и нема потребе за ширењем радног тима.

Суштинско питање јесте ко све може допринети процени ризика. У великим системима нема много изгледа да једна организациона јединица поседује све информације неопходне за адекватну процену ризика. Зато треба на почетку процеса одредити делове система које могу имати информације од суштинског значаја у самом обвезнику за

израду процене ризика, који то сектори могу да препознају одређене рањивости система и да допринесу умањењу претњи.

Поред делова система у самом обвезнику, који могу имати битне информације за израду процене ризика, требало би имати у виду и такозване екстерне изворе информација, као што су на пример повратне информације које обвезници добијају о пријављеним сумњивим трансакцијама, подаци о типологијама и трендовима, налази контрола и интерних и екстерних ревизија, значајна и међународна истраживања, Савета Европе, ОЕБС, ФАТФ и др. Веома значајан документ, ако не и најзначајнији за обвезника јесте процена ризика на нивоу државе

На пример, за препознавање одређених модела деловања организованих група, евентуално ризичних земаља корисни извештаји могу бити СОКТА (Serious organized crime threat assesment) који спроводи Еуропол, али и државе чланице Европске уније и оне које су на путу европских интеграција су дужни да их спроводе, Типологије прања новца од организованог криминала, одређена истраживања која се везују за интрнет преваре² и сл. Корисне информације обвезници могу прибавити и путем следећих сајтова:

http://www.eurasiangroup.org/MONEYVAL_typologies_eng.php ;

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/serious-and-organised-crime-threat-assessment>;

<https://rm.coe.int/typologies-report-on-laundering-the-proceeds-of-organised-crime/168071509d>

Методологија израде

На почетку процеса веома је битно донети одлуку о методологији рада и укратко је описати. То практично значи утврдити које ће организационе јединице бити део процеса, како ће се подаци прикупљати, ко ће координирати процесом (претпоставка је да ће то бити овлашћено лице код обвезника, односно његов заменик), који извори података ће се користити, кад ће процес започети и слично. Полазиште је да процена ризика мора бити заснована на објективним подацима и валидним изворима информација. Она може бити допуњена са неким примерима из медија и штампе, али у полазним основама резултати процене ризика на новоу државе треба да буду полазна тачка за израду процене ризика код обвезника и обвезник треба стално да јој се враћа у току рада на документу.

Методологија рада подразумева да обвезник на почетку одреди технике које ће користити у поступку израде документа, начин на који ће селектовати и обрадити информације, ширину информација, као и врсте информација које ће користити.

Читалац процене ризика код обвезника мора имати јасну слику на који начин и како је обвезник проценио одређене ризике на нивоу институције, како је ризике државе имплементирао у процес, као и преглед јасних мера које обвезник има намеру да спроведе на основу добијених резултата.

---

² Велики број извештаја објављен је и на сајту Управе за спречавање прања новца, у делу - Типологије

Оно што треба напоменути јесте да ће се ширина информација коју ће обвезници користити разликовати – код неких обвезника неће бити потребно да се сагледа на пример утицај међународног окружења и неких међународних фактора, док ће за неке обвезнике то можда бити корисније. На пример, у оним ситуацијама где имамо чланове одређене групације и где евентуално одређени захтеви групе диктирају и начин поступања обвезника или ситуације када постоји велики број зависних јединица распоређених у више земаља и када се индиректно одређене негативне околности или особине могу пренети у домаће оквире.

Фазе процене ризика

Као што је напред наведено, корисно је на почетку извештаја о процени описати методологију која се користи и начин израде документа. Поступак процене ризика може се поделити на читав низ активности, али основне фазе тог процеса су: идентификација – препознавање ризика, анализа, евалуација – примена ученог.

Идентификација – препознавање ризика

Идентификација почиње препознавањем ризика. Корисно би било направити листу потенцијалних фактора који ће се користити како би се препознале претње и рањивости од прања новца, односно финансирања тероризма код обвезника. Свакако у листу треба ставити све оне факторе који су препознати на нивоу државе као ризични, а карактеристични су за одређеног обвезника. Идеја јесте да се састави једна свеобухватна листа фактора ризика-производа који су ризични, трансакција, услуга, клијената и друго. На пример, ако су на нивоу државе привредна друштва из одређеног региона препозната као ризична и нарочито трансакције са овим лицима, да ли је обвезник препознао ова лица као ризична, са ког их је аспекта у прошлости процењивао, да ли је можда дошло и до злоупотреба од стране ових клијената, а да то није примећено на време и који су разлози због којих на пример трансакције ових клијената нису у датом моменту биле препознате као ризичне са аспекта прања новца.

У почетној фази списак је широк и обухвата све препознате факторе. У списак треба укључити и типологије које су препознате у случајевима прања новца или финансирања тероризма, трендове и сл. Такође корисно би било у списак ставити и уколико су од стране надзорног органа неке околности код обвезника препознате као недовољно урађене и сл.

Након сачињавања једног свеобухватног и широког списка, следи нови преглед, а то је која од конкретних ставки на листи није довољно значајна за обвезника или можда обвезник уопште не нуди одређени производ који је на нивоу државе препознат као ризичан или на пример одређени модели понашања нису карактеристични за обвезника и слично. Самим тим, обвезник одређене ставке може елиминисати са листе, али уколико је препознао у прошлости неке моделе понашања или ситуације које су се код датог обвезника препознале као ризичне, свакако их треба уврстити на списак и разрадити овај део.

У овој почетној фази не може се ни за један фактор са сигурношћу рећи да је више или мање ризичан, већ се овде пре може говорити о томе да ли је одређени фактор довољно релевантан да се процени ризик од прања новца или финансирања тероризма.

Битно је нагласити да приступи могу бити различити. Један обвезник се може одлучити да пође од одређених модела понашања, индикатора, трендова и да као почетак користи одређена сценарија препозната на нивоу државе, а затим да анализира у којој мери су те ситуације биле карактеристичне за датог обвезника.

Други обвезник може изабрати да не крене од модела сценарија, већ од ризичних производа, услуга, трансакција, а да затим даље надограђује ове почетне процене са одређеним типологијама препознатим за одређене производе или одређене извршене трансакције.

У сваком случају битно је да лица која састављају ову листу фактора ризика, буду отворена за промене и идеје. Листа се може проширивати, скраћивати, а то ће се већ показати када сам процес анализе отпочне. Тада ће се знати на које факторе не треба трошити ресурсе јер или не постоје код обвезника или им је удео изузетно мали, а које би факторе требало укључити.

Као што је више пута напоменуто у току овог текста, још једном ћемо нагласити да универзални модел за израду процене ризика не постоји. Постоје одређене смернице, идеје, предлози из домаће и међународне праксе, али на самом обвезнику је да процени које методологије, евиденције и које листе су за њега најкорисније и највише одговарају његовом методу рада.

Приликом процене ризика могу се узети у обзир следећи фактори:

- одређена врста препознатих кривичних дела која су предикатна дела прања новца уколико су такве информације могле бити доступне обвезнику-пореска утаја, сумња на коруптивна кривична дела, фалсификовање документације, злоупотреба платних картица и других платних инструмената,
- пословни односи са високоризичним земљама,
- учешће одређене групе клијената у односу на укупан број клијената,
- доступни резултати спроведних надзора,
- број сумњивих извештаја,
- учешће одређене групе клијената у пријављеним сумњивим трансакцијама у неколико претходних година,
- да ли је странка која је била предмет истраге у току трајања пословне сарадње, претходно била оцењена као странка високог ризика.

Такође, обвезник када успоставља пословни однос процењује и форму – тип странке са којом закључује пословни однос у односу на форму привредног друштва. На основу анализе претходних сумњивих активности, типолошких случајева и ризике државе одређене форме привредних друштава носе већи ризик од прања новца и финансирања тероризма. Конкретно, анализом претходних година и случајева прања новца уочено је

да се у свим предметима прања новца појављује друштво са ограниченом одговорношћу као форма која је најзаступљенија када лица повезана са криминалним активностима региструју компаније. Обвезник приликом процене ризика мора узети и ове околности у обзир. На пример, колико има регистрованих форми привредних друштава и која је форма најчешће била предмет пријаве кроз сумњиве активности и др.

Начин на који обвезник обавља пословање са клијентом, такође утиче на процену ризика странке и потребно је узети у обзир и ове околности приликом процене ризика—питање је да ли ради преко посредника или коресподентских институција или успоставља пословни однос тако да сама странка није физички присутна.

Ризик од прања новца обвезник може процењивати различито од ризика од финансирања тероризма. Странке чије се пословање у већем делу одвија у готовини обвезник мора посебно пратити због ризика од финансирања тероризма. У том смислу посебну пажњу треба посветити пословању непрофитних организација јер су могућности за њихову злоупотребу у смислу финансирања тероризма значајне. Географски ризик кад је у питању финансирање тероризма изразит је у регионима у којима, на основу података релевантних међународних организација као што су Уједињене нације, терористи имају своје активности.

Да би извршио процену ризика обвезник треба да опише све производе, услуге, уговорне односе које заснива и да процени вероватноћу да ће странке злоупотребити тај нпр. производ за прање новца или финансирање тероризма, као и да процени и утицај односно дејство такве појаве на сличан начин на који процењује и ризик странке, горе описан.

На пример, када се ради о процени ризика клијената, не захтева се од једног рачуновође да проверава сваку трансакцију која прође кроз књигу странака, а поједине рачуноводствене услуге се пружају на једнократној основи, без трајне пословне сарадње са странком. Међутим, велики број услуга које рачуновође пружају омогућавају им релативно добру позицију да, захваљујући суштинском познавању и приступу књигама и рачунима својих странака као и познавању управљачких процеса, препознају сумњиве активности својих странака или пословних сарадника својих странака, које пружаоци других услуга не би препознали. У зависности од типа клијената, уговорних односа и др. разликоваће се процена на нивоу рачуноводствене агенције, као обвезника.

Док на пример, финансирање изградње неког објекта, зграде, пословног простора, међународна трговина односно други производи и услуге који се нуде, а који омогућавају различит распон деловања и преноса средстава, који подразумевају велики број трансакција и сл. подразумевају виши ризик због саме сложености и зато што на пример код одређених производа не постоји транспарентност.

ПРОЦЕНЕ РИЗИКА НА НИВОУ СТРАНКЕ, ПОСЛОВНОГ ОДНОСА И ТРАНСАКЦИЈЕ

Врсте ризика

Препознавање врсте ризика – ризик странке, ризик трансакције, ризик услуга, ризик различитих видова пословања, географски ризик јесте први корак за анализу ризика како обвезника, тако и самог клијента, уз напомену да врсте ризика могу да се разликују у зависности од специфичности пословања обвезника и да сваки обвезник узима у обзир врсте ризика у зависности од свог делокруга рада.

I Врсте ризика код друштава за ревизију, предузетника и правних лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга

Процена ризика, у смислу ових Смерница, треба да обухвати најмање следеће три основне врсте ризика: географски ризик, ризик странке и ризик услуге коју обвезник пружа у оквиру своје делатности. У случају идентификовања других врста ризика, а зависно од специфичности пословања-обвезник проценом треба да обухвати и те врсте ризика.

1.1. Под **географским ризиком** подразумева се ризик који је условљен географским подручјем на коме је територија државе порекла странке, њеног власника или већинског оснивача, стварног власника или лица које на други начин контролише пословање странке, односно на коме је држава порекла лица које са странком обавља трансакцију.

Фактори на основу којих се одређује да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма укључују:

- 1) државе према којима су Уједињене нације, Савет Европе или друге међународне организације примениле санкције, ембарго или сличне мере;
- 2) државе које су од стране кредибилних институција (ФАТФ, Савет Европе и др.) означене као државе које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирања тероризма;
- 3) државе које су од стране кредибилних институција (ФАТФ, УН и др.) означене као државе које подржавају или финансирају терористичке активности или организације;
- 4) државе које су од стране кредибилних институција (нпр. Светска банка, ММФ) означене као државе с високим степеном корупције и криминала.

Листа држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма се објављује на интернет страници Управе за спречавање прања новца. Листа држава заснована је:

- 1) на саопштењима ФАТФ (*Financial Action Task Force*) о државама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма и које представљају ризик по међународни финансијски систем.

2) на саопштењима ФАТФ о државама/јурисдикцијама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, које су у циљу отклањања препознатих недостатака исказале опредељеност на највишем политичком нивоу за отклањање недостатака, које су у ову сврху направиле акциони план у сарадњи са ФАТФ, и које су у обавези да извештавају о напретку који постижу у отклањању недостатака,

3) на извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал).

Државе које примењују стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда Европске уније или виши су:

1) Државе чланице ЕУ;

2) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) са делотворним системима за спречавање прања новца и финансирања тероризма, процењеним у извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ (*Financial Action Task Force*) и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал);

3) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које су веродостојни извори (на пример *Transparency International*) означили као државе које имају низак низак ниво корупције или друге криминалне активности;

4) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које, на основу веродостојних извора, попут извештаја о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал), објављених извештаја о напретку те државе након извештаја, имају обавезе прописане законом да се боре против прања новца и финансирања тероризма у складу са ФАТФ препорукама и делотворно имплементирају те обавезе.

Повећан ризик од прања новца и финансирања тероризма носе странке које имају уговорни однос и обављају пословну делатност са лицима из оф-шор зона. На пример, високоризична ће бити странка која има промет услуга са странком која има седиште у држави са привилегованим пореским системом.

Низак ризик од прања новца може носити странка која има уговорни однос са странком из региона. На пример нискоризична може бити странка која има промет робе са странком из државе региона јер постоји економска оправданост за таквим односом.

Или на пример нискоризична може бити странка, која је регистрована за промет робе и где се даље пратећи пословање закључује да су све извршене трансакције са

добављачима и купцима повезане са послом који обавља и нису регистровани на дестинацијама које би указале на евентуалан повишен ризик.

1.2. Обвезник утврђује приступ **ризик**у странке, на основу сопствених искустава и познавања правила пословања. Ипак, дужан је да примењује ограничења из Закона и других прописа којима је регулисано спречавање прања новца и финансирања тероризма.

1) На појачани ризик могу указати следеће неубичајене активности:

- странка приликом успостављања пословног односа са обвезником избегава лично појављивање, већ инсистира на посредном контакту;
- странка без посебног разлога захтева брзо обављање посла или трансакције без обзира на веће трошкове које ће овакво поступање изазвати;
- странка плаћа за робу или услугу која не одговара опису њене делатности;
- странка нуди новац, поклоне или друге погодности као противуслугу за послове за које постоји сумња да нису у потпуности у складу са прописима;
- странка жели да увери рачуновођу да није потребно да попуни или приложи неки од потребних докумената;
- странка избегава да достави потребну документацију или обвезник има сумњу да је достављена документација тачна или потпуна;
- странка често мења своје књиговође/ревизоре;
- странци није познато где се чува пословна документација;
- странка нема запослених, нити пословне просторије, а што није у сразмери са обимом пословања;
- странка врши честе промене назива, седишта, власничке структуре и др.

2) странке код којих је, због структуре, правне форме или сложених и нејасних односа, тешко утврдити идентитет њихових стварних власника или лица која њима управљају, као што су пре свега:

- фондациије, трастови или слична лица страног права,
- добротворне и непрофитне невладине организације,
- оф-шор правна лица с нејасном власничком структуром и која није основала компанија из земље која примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда прописаних Законом;

3) странке које обављају делатности за које је карактеристичан велики обрт или уплате готовине (ресторани, пумпе, мењачи, казина, цвећаре, трговци племенитим металима, аутомобилима, уметничким делима, превозници робе и путника, спортска друштва, грађевинске фирме);

4) страни функционери, у складу са Законом;

5) приватни инвестициони фондови;

6) странке чију је понуду за успостављање пословног односа одбио други обвезник, односно лица која имају лошу репутацију;

7) странке чији је извор средстава непознат или нејасан, односно који странка не може доказати;

8) странка је дуго живела у иностранству, без доказа о радном односу, а полаже велику суму новца за отварање правног лица које се бави пружањем услуга (угоститељске услуге, консалтинг услуге, услуге маркетинга, услуге организовања прослава и друге).

9) странке за које постоји сумња да не поступају за свој рачун, односно да спроводе инструкције трећег лица.

Странке код којих се примењују појачане радње и мере познавања и праћења странке су оф-шор правна лица у складу са Законом или правна лица која у власничкој структури имају оф-шор правно лице. Обвезник је дужан да утврди поступак по коме утврђује да ли је странка или правно лице које се јавља у власничкој структури странке оф-шор правно лице сагласно одредбама Закона. Обвезник да би утврдио да ли се ради о оф шор правном лицу, може користити листе ММФ-а, Светске банке или списак земаља који је саставни део Правилника о листи јурисдикција са преференцијалним пореским системом (Службени гласник РС, број 122/12).

Додатно напомињемо да уколико обвезник процени да странка оф-шор правно лице или правно лице које се јавља у власничкој структури странке оф-шор правно лице има сложена власничку структуру (као на пример велики број правних лица у оснивачкој структури, од којих су лица која имају значајан удео у оснивачком капиталу регистрована на оф шор дестинацијама и када се не може једноставно утврдити ко је стварни власник компанија), исти је дужан да о разлозима такве структуре прибави писмену изјаву од стварног власника странке или заступника странке, као и да размотри да ли постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма и да о томе сачини службену белешку коју чува у складу са Законом.

1.3. Под **ризиком услуге** подразумева се следеће:

1) пословање које знатно одудара од уобичајеног пословања странке која се бави сличном делатношћу;

2) пословање које нема економску оправданост (нпр. учестало трговање хартијама од вредности када се куповина обавља полагањем готовине на наменске рачуне, а убрзо затим продаје испод цене-тзв. трговање хартијама од вредности с планираним губитком, неочекивана отплата кредита пре рока или у кратком периоду од дана одобравања кредита, повлачење средстава са индивидуалног рачуна члана добровољног пензијског фонда у кратком периоду након њихове уплате);

3) трансакције које странка врши у износима нешто нижим од износа који су прописани као лимити за пријављивање у складу са Законом;

- 4) позајмице правним лицима и, посебно позајмице оснивача из иностранства правном лицу у земљи које немају економску оправданост;
- 5) плаћање за услуге консалтинга, менаџмента и маркетинга, као и друге услуге за које на тржишту не постоји одредива вредност или цена;
- 6) плаћање робе и услуга партнерима странке који потичу са оф-шор дестинација, а из документације се јасно види да роба потиче из земаља из окружења;
- 7) набавка робе из земаља у којима се та роба не производи (нпр. увоз кокоса из Босне и Херцеговине);
- 8) учесталост трансакција по основу авансног плаћања увоза робе или вршења услуга код којих није извесно да ће роба стварно бити увезена, односно услуга извршена;
- 9) увећане или умањене фактуре за робу или услуге; вишеструко фактурисање;
- 10) вишеструке уплате - исплате за исту робу или услуге (за исти производ који је набављен или услугу која је извршена врши се плаћање више пута истом или другом добављачу);
- 11) злоупотреба отписа робе (странка често и у већој мери отписује део продате робе услед разних фактора – виша сила, кварљивост, губитак робе приликом транспорта, неадекватан смештај, лом и др – који се у стварности нису ни догодили).
- 12) странка врши плаћање робе и услуга електронским банкарством, а за исте нема документацију за књижење;
- 13) странка врши уплату животног осигурања у великим једнократим износима за све запослене;
- 14) странка полаже, код више банака, несразмерно висок износ депозита (нпр. 100%) као обезбеђење за добијање кредита или зајма.

II Врсте ризика код факторинг друштва

Процена ризика, у смислу ових Смерница, треба да обухвати најмање четири основне врсте ризика: географски ризик, ризик странке, ризик трансакције, ризик услуга.

У случају идентификовања других врста ризика, због специфичности послова откупа потраживања, односно факторинга - обвезник треба да обухвати и те врсте ризика.

Фактори на основу којих се одређује да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма укључују:

- 1) државе према којима су Уједињене нације, Савет Европе или друге међународне организације примениле санкције, ембарго или сличне мере;

- 2) државе које су од стране кредибилних институција (ФАТФ, Савет Европе и др.) означене као државе које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирања тероризма;
- 3) државе које су од стране кредибилних институција (ФАТФ, УН и др.) означене као државе које подржавају или финансирају терористичке активности или организације;
- 4) државе које су од стране кредибилних институција (нпр. Светска банка, ММФ) означене као државе с високим степеном корупције и криминала.

Листа држава које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма се објављује на интернет страници Управе за спречавање прања новца. Листа држава заснована је:

1) на саопштењима ФАТФ (*Financial Action Task Force*) о државама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма и које представљају ризик по међународни финансијски систем.

2) на саопштењима ФАТФ о државама/јурисдикцијама које имају стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, које су у циљу отклањања препознатих недостатака исказале опредељеност на највишем политичком нивоу за отклањање недостатака, које су у ову сврху направиле акциони план у сарадњи са ФАТФ, и које су у обавези да извештавају о напретку који постижу у отклањању недостатака,

3) на извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал).

Државе које примењују стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда Европске уније или виши су:

1) Државе чланице ЕУ;

2) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) са делотворним системима за спречавање прања новца и финансирања тероризма, процењеним у извештајима о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ (*Financial Action Task Force*) и тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал);

3) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које су веродостојни извори (на пример *Transparency International*) означили као државе које имају низак низак ниво корупције или друге криминалне активности;

4) Треће државе (остале државе које нису чланице ЕУ) које, на основу веродостојних извора, попут извештаја о процени националних система за борбу против прања новца и финансирања тероризма од стране међународних институција (ФАТФ и

тзв. регионалних тела која функционишу по узору на ФАТФ, као што је Комитет Савета Европе Манивал), објављених извештаја о напретку те државе након извештаја, имају обавезе прописане законом да се боре против прања новца и финансирања тероризма у складу са ФАТФ препорукама и делотворно имплементирају те обавезе

Повећан ризик од прања новца и финансирања тероризма носе странке које имају уговорни однос и обављају пословну делатност са лицима из оф-шор зона. На пример, високоризична ће бити странка која има промет услуга са странком која има седиште у држави са привилегованим пореским системом.

Низак ризик од прања новца може носити странка која има уговорни однос са странком из региона. На пример нискоризична може бити странка која има промет робе са странком из државе региона јер постоји економска оправданост за таквим односом.

Или на пример нискоризична може бити странка, која је регистрована за промет робе и где се даље пратећи пословање закључује да су све извршене трансакције са добављачима и купцима повезане са послом који обавља и нису регистровани на дестинацијама које би указале на евентуалан повишен ризик.

Ризик странке

Обвезник самостално утврђује приступ ризику странке, на основу опште прихваћених принципа и сопствених искустава. На већи ризик могу указати активности које обављају следеће странке:

1) странке које пословну активност или трансакције обављају под неуобичајеним околностима, под чим се подразумева:

- странка уступа потраживања за робу која није уобичајна за њено пословање (нпр. производња лекова, продаје смрзнуто воће);
- странка уступа потраживања од дужника које није у складу са економском могућношћу и/или уступиоца и дужника или са делатношћу;
- странка нуди јемства трећих лица без икакве пословне логике или лица са лошом репутацијом;
- економска зависност или повезаност клијента и руководства фактора;
- познавање начина рада фактора;
- често и неочекивано успостављање пословних односа са више обвезника исте делатности, без економског оправдања;

2) странке код којих је, због структуре, правне форме или сложених и нејасних односа, тешко утврдити идентитет њихових стварних власника или лица која њима управљају, као нпр. оф-шор правна лица са нејасном власничком структуром која нису основана од стране компанија из земље која примењује стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма који су на нивоу стандарда прописаних Законом;

3) страни трговци оружјем и произвођачи оружја;

4) нерезиденти и странци;

5) странке које заступају лица којима је то делатност (адвокати, рачуновође или други професионални заступници), посебно кад је обвезник у контакту само са заступницима;

6) фирме са несразмерно малим бројем запослених у односу на обим послова које обављају, које немају своју инфраструктуру и пословне просторије, код којих је најасна власничка структура итд.;

7) лица са лошом репутацијом, било јавном или из ранијих искустава, продајом других производа и сл.;

8) странке пријављују потраживања која нису у складу са економском могућношћу и делатношћу повериоца;

9) странка која је страни функционер, односно физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у другој држави, и то:

- шеф државе и/или владе, члан владе и његов заменик,
- изабрани представник законодавног тела,
- судија врховног и уставног суда или другог судског органа на високом нивоу, против чије пресуде, осим у изузетним случајевима, није могуће користити редовни или ванредни правни лек,
- члан рачунског суда, односно врховне ревизорске институције и чланови органа управљања централне банке,
- амбасадор, отправник послова и високи официр оружаних снага,
- члан управног и надзорног органа правног лица које је у већинском власништву стране државе,
- члан органа управљања политичке странке;

10) странка која је функционер међународне организације, односно физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у међународној организацији, као што је: директор, заменик директора, члан органа управљања, или другу еквивалентну функцију у међународној организацији;

11) странка која је домаћи функционер, односно физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у земљи, и то:

- председник државе, председник Владе, министар, државни секретар, посебни саветник министра, помоћник министра, секретар министарства, директор органа у саставу министарства и његови помоћници, и директор посебне организације, као и његов заменик и његови помоћници,
- народни посланик,
- судије Врховног касационог, Привредног апелационог и Уставног суда,
- председник, потпредседник и члан савета Државне ревизорске институције,
- гувернер, вицегувернер, члан извршног одбора и члан Савета гувернера Народне банке Србије,

- лице на високом положају у дипломатско-конзуларним представништвима (амбасадор, генерални конзул, отправник послова),
  - члан органа управљања у јавном предузећу или привредном друштву у већинском власништву државе,
  - члан органа управљања политичке странке;
- при чему члан уже породице функционера јесте брачни или ванбрачни партнер, родитељи, браћа и сестре, деца, усвојена деца и пасторчад, и њихови брачни или ванбрачни партнери; ближи сарадник функционера јесте физичко лице које остварује заједничку добит из имовине или успостављеног пословног односа или има било које друге блиске пословне односе са функционером (нпр. физичко лице које је формални власник правног лица или лица страног права, а стварну добит остварује функционер);

12) странка која је страно правно лице, а која не обавља или којој је забрањено да обавља трговинске, производне или друге делатности у држави у којој је регистрована (правно лице са седиштем у држави која је позната као оф-шор финансијски центар);

13) странка која је фидуцијарно или друго слично друштво страног права са непознатим или прикривеним власницима или управом (ту се ради о друштву страног права које нуди обављање заступничких послова за треће лице, тј. друштва, основана закљученим уговором између оснивача и управљача, који управља имовином оснивача, у корист одређених лица корисника или бенефицијара, или за друге одређене намене);

14) странка која има сложену статусну структуру или сложен ланац власништва (сложена власничка структура или сложен ланац власништва који отежава или не омогућава утврђивање стварног власника странке, односно лица која посредно обезбеђују имовинска средства, на основу којих имају могућност надзора, које могу усмерити или на други начин значајно утицати на одлуке управе или пословодства странке при одлучивању о финансирању и пословању).

Ризик трансакције

Под ризиком трансакције подразумевају се следеће трансакције:

- 1) трансакције које знатно одударају од стандардног понашања странке;
- 2) трансакције које немају економску оправданост;
- 3) трансакције које се спроводе на начин којим се избегавају стандардни и уобичајени методи контроле;
- 4) трансакције код којих странка одбија да достави целокупну документацију;
- 5) трансакције код којих документација не одговара начину спровођења саме трансакције;

- 6) трансакције код којих долази до честих промена кредит нота, неслагање односно противречност између фактуре и описа;
- 7) трансакције које су биле намењене лицима, односно субјектима против којих су на снази мере Уједињених нација или Савета Европе;
- 8) трансакције које би странка извршила у име и за рачун лица или субјекта против којег су на снази мере Уједињених нација или Савета Европе.

Ризик услуга

Ризик услуга односи се на следеће ризичне услуге:

- 1) услуге које су нове на тржишту, тј. нису раније нуђене у финансијском сектору па се морају посебно пратити ради утврђивања стварног степена ризика;
- 2) пружање оних услуга за које запослени у обвезнику на основу свог искуства процене да носе висок степен ризика;
- 3) као услуге које представљају високи ризик за прање новца и финансирање тероризма могу се сматрати и сви преносиви инструменти који гласе на доносиоца, али исто тако преносиви инструменти, издати на доносиоца или у корист фиктивног примаоца, индосирани без ограничења или у другим облицима који допуштају пренос наслова по предаји, и сви други непотпуни инструменти који су потписани, али без наведеног имена примаоца.

Обвезник је дужан да обрати посебну пажњу на сваки ризик од прања новца и финансирања тероризма који би могао да проистекне коришћењем нових технологија, као и да предузме одговарајуће мере које би спречиле да се нова технологија користи у сврху прања новца и финансирања тероризма.

Обвезник, осим претходно наведених критеријума, при одређивању степена ризичности поједине странке, пословног односа, услуге или трансакције, треба да обухвати и друге врсте ризика односно друге критеријуме, као што су:

- величина, структура и делатност обвезника, укључујући обим, структуру и сложеност послова које обвезник обавља; - статусна и власничка структура странке;
- намена склапања пословног односа, услуге или извршења трансакције;
- познавање услуга и њено искуство, односно знање из тог подручја;
- друге информације које показују да странка, пословни однос, услуга или трансакција могу бити више ризични.

Анализа ризика

Анализа ризика садржи:

- анализу ризика у односу на целокупно пословање обвезника;

- анализу ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа, тј. услуге коју обвезник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције;

Након израде почетног списка и одређивања категорија ризика следи фаза анализе. Фаза анализе је кључна за процену ризика. Из фазе описа, прелази се у фазу разумевања ризика, зато је анализа срце саме процене ризика. У овој фази осим почетне листе ризика – интерне листе, треба укључити и екстерне факторе – факторе окружења. Које то околности на пример из политичке, економске средине државе утичу на рад обвезника. Овде треба размишљати и о законској регулативи, да ли постоје одређене неусклађености, да ли су одређене одредбе закона препознате као непримењиве, да ли на пример обвезнику у раду смета и нека неусаглашеност прописа и слично.

Овде треба узети у обзир и транспарентност одређених података. Колико су одређени подаци доступни обвезнику, да ли се јавно објављују на сајтовима државних органа, да ли и на који начин долазе до података о власништву у привредним субјектима, колико су валидни и ажурни подаци који су јавни и слично.

Поред узимања у обзир претходног искуства, рада обвезника у ранијем периоду и ситуацијама са којима се обвезник већ сусретао, треба узети у обзир и искуства која су препозната на нивоу самог сектора. У овој фази израде процене ризика свакако је значајно имати што више састанака на којима би се дискутовало о листи фактора и њиховом утицају на конкретног обвезника. Сва лица, организационе јединице која су директно или индиректно повезана са елементима откривања прања новца или финансирања тероризма, треба у овој фази да размене своје ставове, да се открије да ли постоји неразумевање, да ли су лица из одређених организационих јединица која су од значаја за спречавање прања новца, на пример, довољно обучена, да ли познају систем итд. У овој фази, на заједничким састанцима, може доћи и до ситуација да одређени ризици нису препознати, одређени фактори могу бити изостављени и ово је моменат да се листа допуни.

Након узимања у обзир свих фактора, спољних и унутрашњих, категорија ризика, након расправа о факторима, приступа се одређивању тежине фактора или процени ризика сваког фактора од прања новца и финансирања тероризма. За сваки фактор појединачно одређује се ризичност у односу на остале факторе ризика и самим тим одређује се њихов утицај на ризике код обвезника.

Потребно је сагледати последице на обвезника, од нелегалних активности криминалаца и терориста. Да ли су и у којој мери одређени фактори ризика препознати код обвезника, да ли се деловало превентивно, да ли су препознате сумњиве активности или нису и ако нису зашто, да ли је одузета на пример одређена имовина од лица које је било клијент код обвезника, да ли је оштећен сам обвезник и у којој мери, какав је однос руководства, све су то питања која у овој фази заслужују одговор.

Да ли су и у којој мери код обвезника препознати починиоци кривичних дела и којих, да ли их је било могуће препознати и у којој мери, који модели понашања су препознати – да ли су препознате типологије на пример које индиректно указују на кривично дело –

пореска утаја, или су препознате одређене ситуације и клијенти које се могу повезати са кривичним делом трговине наркотицима и сл.

Било би корисно укључити и листу кривичних дела у процену ризика и означити колико и која су препозната, као и на пример за колико клијената из претходног периода обвезник зна да је био починилац неког кривичног дела и коју су извори информација - да ли су то информације из медија или на пример је ове податке обвезник добио као повратну информацију о пријављеној сумњивој активности. Нарочито треба обратити пажњу на кривична дела високог ризика из процене ризика државе.

То никако не значи да обвезник мора тачно да препозна одређено кривично дело што је у реалности готово немогуће, већ да покуша да процени да ли се одређени модели понашања могу довести у везу са неким кривичним делом и у којој мери и ово је само пример.

Свакако анализу треба допунити са одређеним примерима. Могу послужити и сумњиви извештаји достављени финансијско-обавештајној служби, односно Управи за спречавање прања новца, повратне информације које су добијене, да ли је на пример у одређеним случајевима дошло до подизања оптужнице, колико предмета је прослеђено одређеном државном органу на основу пријава и слично.

Затим обвезник доноси закључак о нивоима ризика. Он то може урадити нумерички, али мора тачно описати како је дошло до изражавања одређеног ризика кроз нумерички показатељ или на пример то може урадити описно: виши, нижи, средњи ризик или на пример мала вероватноћа да је фактор ризичан, средња вероватноћа, висока вероватноћа, веома висока. Последице се на пример могу изразити као значајне, мале, безначајне, од изузетног значаја.

На самом обвезнику је да одлучи како ће изразити процењени ризик, да ли описно или нумерички и коју ће матрицу при томе користити.

Пример матрице анализе ризика:

<i>висок</i>	СРЕДЊИ ризик	ВИШИ ризик
<i>низак</i>	НИЖИ ризик	СРЕДЊИ ризик
	0	100%
	<i>Вероватноћа</i>	

Обвезник приликом процене ризика треба да установи да ли све препознате категорије ризика представљају низак, средњи, висок или неприхватљив ризик за пословање. Сам обвезник мора да сагледа разлике у начину на који обавља пословне активности са клијентом – непосредно или без физичког присуства клијента. Од комбинације свих ризика и различите могућности комбинација зависи и процена ризика од прања новца и финансирања тероризма која ће се разликовати по институцијама и разликоваће се и за саме клијенте.

На пример, за једну банку клијент може бити процењен као нискоризичан, док ће истог клијента један рачуновођа проценити као високоризичног, управо због различитог утицаја врсте ризика и пословног односа.

Обвезници могу користити различите начине и матрице за процену ризика да би утврдили које су странке у којој категорији ризика. Матрица ризика није непроменљива, она се мења у зависности од промена околности код самог обвезника.

На пример, производ ниског ризика у комбинацији са странком из земље високог ризика даје већи ризик и може бити процењен као средњи ризик. Уколико странка затим успостави и нови пословни однос, тј. користи производ који је високоризичан и ризик клијента ће се променити у високоризичан и сл.

Када класификује ризике обвезник може узимајући у обзир сопствене специфичности, да дефинише и додатне нивое ризика. Развој и разрада матрице ризика могу обухватити и разматрање читавог дијапазона категорија ризика, као што су производи и услуге које нуди обвезник, странке којима су ти производи и услуге понуђени, величина институције, њена организациона структура, типови привредних друштава са којима обвезник послује и сл.

Процена ризика помаже обвезнику да схвати на који се начин ризици од прања новца и финансирања тероризма могу разликовати од једне до друге странке, производа, географског подручја па му је лакше да усмери пажњу на подручја високог ризика за пословање којим се бави.

Ризици морају бити образложени и документовани како би се могли користити како за развој и дефинисање пословне политике на плану прања новца и финансирању тероризма и одговарајућих процедура, тако и за достављање овог вида информација на захтев надзорног органа.

Приликом анализе ризика, да ли на основу процене обвезника или ризика, прописаних самим Законом, мора се водити рачуна о комбинацији и утицају свих фактора.

Може се узети и као пример, случај када на основу прописа, странка може бити нискоризична, тј. могу се применити поједностављене радње и мере, као што је случај са правним лицима чије се акције котирају на организованом тржишту хартија од вредности. У поступку утврђивања стварног власника, уочено је да се појављује на пример као лице које доноси одлуке страни функционер. Страни функционер је високоризична странка, на основу Закона. Самим тим, за одређено правно лице неће

моћи да се примењују поједностављене радње и мере, већ напротив појачане, због самог Закона и ризика странке.

Такође, у складу са одредбама члана 6. Закона, обвезник може клијента сврстати у низак степен ризика уколико процени да због природе пословног односа, облика и начина вршења трансакције, пословног профила странке, односно других околности повезаних са странком постоји незнатан или низак степен ризика за прање новца или финансирање тероризма.

Евалуација и управљање ризицима

Трећа фаза подразумева прикупљање резултата до којих се дошло и на основу добијених резултата одређивање приоритета деловања. Који ризици су процењени као веома значајни и које активности за ублажавање ризика не трпе одлагања, које су од мањег значаја. Колико су заступљени ризици процењени на нивоу државе код самог обвезника и сл.

Које методе ће обвезник применити за умањење ризика на самом је обвезнику да одлучи. На пример, да ли ће се забранити коришћење одређене услуге, да ли ће се већа пажња поклонити одређеним индикаторима, да ли се мора повећати ниво едукације код обвезника и слично.

Процена ризика треба да садржи план активности за ублажавање ризика које треба предузети, као и редослед и приоритет спровођења неопходних активности, у случају да се на основу њених коначних резултата утврди да је систем управљања ризиком неефикасан или постоје значајнији утврђени недостаци. Уочено је да код већине запослених који би требало да поседују одређена знања о прању новца, односно финансирању тероризма не постоји разумевање, нити адекватан ниво знања, те је препорука да се едукације предвиде унапред.

Ова фаза подразумева активно **управљање ризицима**, од дефинисања приоритета, до активности које су предвиђене за сваку меру да би се ризици умањили.

Ризик од прања новца и финансирања тероризма специфичан је за сваког обвезника и он захтева одговарајући управљачки приступ, примерен нивоу и структури ризика, као и величини његове пословне организације. Циљеви и начела управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма треба да омогуће обвезницима да утврде одговарајућу пословну политику и процедуре, што обухвата правила о радњама и мерама које се предузимају ради познавања и праћења странке, промовисање етичких и професионалних стандарда, односно спречавању намерне или ненамерне злоупотребе ентитета за криминалне активности.

За управљање финансијским ризиком од прања новца и финансирања тероризма потребно је да се ангажују све организационе јединице са различитом одговорношћу и надлежношћу. Важно је да свака јединица зна своју улогу, ниво овлашћења и одговорност коју има у односу на организацију као целину, као и у односу на ниво изложености и утицају на ризике.

Улога руководства

Руководство усмерава пословну политику тако што формулише циљеве и доноси одлуке о стратешким изборима. Руководство при изради коначних планова и пословне политике мора да узме у обзир ризике од прања новца и финансирања тероризма. Веома битно за сам процес одлучивања и планова јесте и документовање и начин на који ће ризици бити презентовани. Управо због ових разлога, руководство од самог почетка треба да буде укључено у припреме и анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма и да предузме одређене кораке како би се успоставио одговарајући систем надзора. То подразумева да се овлашћено лице и његов заменик обучавају, имплементацију решења за систем надзора и сл. Руководство мора да обезбеди да запослени поштују интерне процедуре, утврђену политику и др.

Резултати процене ризика

Када се прође кроз све три фазе и утврде ризици код обвезника потребно је резултате документовати. Као што је напоменуто у самом тексту, на самом почетку процеса, потребно је донети одлуку ко ће учествовати у процени ризика, на који начин ће се прикупљати подаци, шта ће се користити, да би се затим када се утврде резултати то пренело у писани извештај, који ће осим дефиниције главних појмова, описане методологије рада, свој највећи значај имати управо због резултата и откривених ризика. До које мере ће извештај бити детаљан и које ће податке све садржати на самом је обвезнику да одлучи. Оно што јесте битно је да се виде резултати и како се до одређених резултата дошло, као и на који начин се утврђени ризици државе рефлектују на самог обвезника.

Највише руководство треба да буде упознато са свим резултатима и треба да прати цео процес. На самом крају процеса одлучиће се и о томе да ли и коме ће се резултати процене ризика код обвезника доставити. На пример може се одлучити да обвезник достави податке свим организационим јединицама – свим запосленима или се може донети одлука да се достави документ само јединицама од значаја за спречавање прања новца и финансирање тероризма. Такође, може се одлучити да комплетан текст буде достављен свима, али се може и заузети став да одређени делови текста не треба да буду транспарентни, па ће се доставити селектована процена. Све је на обвезнику да одлучи.

Интерне процедуре

Када се утврде и анализирају ризици, примењује се стратегија управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма како би се обвезнику омогућило да спроводи одговарајућу интерну политику и процедуре за смањење ризика или елиминисање у намери да се ризици по углед обвезника, ризик пословања, ризик од утврђивања неправилности од стране надзорног органа и разни други облици ризика уклоне.

Проценом ризика и развојем одговарајућих политика и процедура, обвезник обезбеђује континуитет управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма упркос свим

променама до којих би могло доћи у саставу руководства или запослених, односно у структури обвезника.

Утврђене пословне политике и процедуре треба да омогуће обвезнику да делотворно управља препознатим ризицима и да их умањи, као и да своје напоре усмери у област пословања које је највише подложно различитим видовима злоупотреба у циљу спречавања прања новца и финансирања тероризма. Што је већи ризик, то се више контролних мера мора применити.

Обвезник може на пример за производе високог ризика да утврди одеђене механизме ограничавања, односно прописати да је за извршење одређене услуге на пример потребно добити дозволу руководства и сл.

Посебне политике и процедуре морају се увести на нивоу целе организације за мере познавања и праћења странке, надзор над извршењем активности, евиденцијама које је потребно извршити и о свим извештајима који су поднети Управи за спречавање прања новца.

Познавање и праћење странке

Закон даје овлашћење обвезнику да, у зависности од степена ризика од прања новца и финансирања тероризма, категоризује странке и пословне односе у три основна степена ризика. На основу процењеног степена ризика обвезник спроводи адекватне радње и мере познавања и праћења странке. Процена ризика странке се врши током целог трајања пословног односа и степен ризика се може мењати. Тако на пример, одређени пословни однос са странком може на почетку бити процењен као нискоризичан, а затим се могу појавити околности које ће тај ризик увећати и обрнуто. Ово се не односи на случајеве који су на основу Закона сврстани у високоризичне и на које се морају примењивати појачане радње и мере (кореспондентски однос, страни функционери, домаћи функционери, оф шор правно лице, нова технолошка достигнућа и нове услуге, странка из државе која има стратешке недостатке и успостављање пословног односа без физичког присуства странке).

Радње и мере познавања и праћења странке могу бити опште, поједностављене и појачане.

Опште радње и мере познавања и праћења странке обухватају: утврђивање и проверу идентитета странке, утврђивање и проверу идентитета стварног власника, прибављање информација о сврси и намени пословног односа странке.

Поједностављене радње и мере познавања и праћења странке спровode се у односу на странке које су сврстане у нискоризичну групу. Да би обвезник сврстао странку у низак ризик, мора да се придржава услова прописаних Законом и Правилником о методологији за извршавање послова у складу са Законом. Примери ниског ризика могу бити: успостављање пословног односа са државним органом, са акционарским друштвом чије се хартије од вредности котирају на тржишту ХОВ у Србији и др.

Појачане радње и мере, поред општих, обухватају и додатне радње и мере које обвезник предузима у случајевима прописаним Законом и у другим случајевима кад процени да, због природе пословног односа, власничке структуре странке, односно других околности повезаних са странком или пословним односом - постоји висок степен ризика од прања новца и финансирања тероризма. Висок степен ризика од прања новца и финансирања тероризма захтева прикупљање додатних информација о природи пословног односа, као и чешће праћење пословања странке.

Обвезник је дужан да интерним актом предвиди колико ће често пратити странке сврстане у низак степен ризика од прања новца и финансирања тероризма, колико често ће пратити странке сврстане у странке средњег степена ризика од прања новца и финансирања тероризма и колико често ће пратити странке сврстане у странке високог степена ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Тако на пример обвезник може странке сврстане у низак степен ризика у складу са чланом 6. Закона пратити најмање једном у 2 године, странке средњег степена ризика прати најмање једном у годину дана, а странке високог ризика прати најмање једном у 6 месеци.

У циљу спровођења радњи и мера обвезник је дужан да:

1) утврди и провери идентитет странке и то:

- када успоставља пословни однос са странком,
- када у вези са странком или услугом постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма,
- када постоји сумња у истинитост или веродостојност података о странци;

2) прати пословање и проверава усклађеност активности странке са природом пословног односа;

3) доставља Управи извештаје о трансакцијама или лицима за које постоји основ сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Обвезник је дужан да изради листу индикатора за препознавање сумњивих трансакција или странака, у коју ће уврстити индикаторе објављене на веб сајту Управе. У поступку утврђивања постојања елемената за квалификацију одређене трансакције или лица сумњивим, треба увек имати на уму индикаторе за препознавање основа сумње. Међутим, ако нека трансакција испуњава један од индикатора, не мора да значи да се ради о сумњивој трансакцији и да је податке о њој одмах потребно доставити Управи. И супротно наведеном, трансакција може бити сумњива а да не испуњава ни један од индикатора.

Треба сагледати шири оквир, у складу са принципом да обвезник најбоље познаје свог клијента и проценити да ли одређена трансакција излази из оквира уобичајеног, односно очекиваног пословања странке.

Функционери³

Странке код којих се примењују појачане радње и мере познавања и праћења странке су страни и домаћи функционери у складу са Законом.

Обвезник је дужан да интерним актом пропише поступак за утврђивање да ли је странка са којом жели да успостави пословни однос страни или домаћи функционер.

Сагласно одредбама Закона, функционер као политички изложена личност представља, високо ризичну странку, те стога обвезник мора спровести анализу у свим случајевима када таква личност иступа као странка, која је сагласно критеријумима Закона и Смерница, дефинисана као политички изложена личност, пре склапања пословног односа или извршења трансакције у износу већем од 15.000 ЕУР, ако пословни однос није успостављен.

Појачана анализа странке подразумева спровођење додатних мера и то:

1. прикупљање података о пореклу средстава и имовине који јесу или ће бити предмет пословног односа, односно трансакције и то из исправа и друге документације, коју подноси странка. Ако те податке није могуће прибавити на описани начин, обвезник ће о њиховом пореклу узети изјаву непосредно од странке,
2. прикупљање података о пореклу целокупне имовине коју поседује функционер,

---

³ Функционер је функционер друге државе, функционер међународне организације и функционер Републике Србије;

Функционер друге државе је физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у другој држави, и то:

- шеф државе и/или владе, члан владе и његов заменик,
- изабрани представник законодавног тела,
- судија врховног и уставног суда или другог судског органа на високом нивоу, против чије пресуде, осим у изузетним случајевима, није могуће користити редовни или ванредни правни лек,
- члан рачунског суда, односно врховне ревизорске институције и чланови органа управљања централне банке,
- амбасадор, отправник послова и високи официр оружаних снага,
- члан управног и надзорног органа правног лица које је у већинском власништву стране државе,
- члан органа управљања политичке странке;

Функционер међународне организације је физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у међународној организацији, као што је: директор, заменик директора, члан органа управљања, или другу еквивалентну функцију у међународној организацији;

Функционер Републике Србије је физичко лице које обавља или је у последње четири године обављало високу јавну функцију у земљи, и то:

- председник државе, председник Владе, министар, државни секретар, посебни саветник министра, помоћник министра, секретар министарства, директор органа у саставу министарства и његови помоћници, и директор посебне организације, као и његов заменик и његови помоћници,
- народни посланик,
- судије Врховног касационог, Привредног апелационог и Уставног суда,
- председник, потпредседник и члан савета Државне ревизорске институције,
- гувернер, вицегувернер, члан извршног одбора и члан Савета гувернера Народне банке Србије,
- лице на високом положају у дипломатско-конзуларним представништвима (амбасадор, генерални конзул, отправник послова),
- члан органа управљања у јавном предузећу или привредном друштву у већинском власништву државе,
- члан органа управљања политичке странке;

Члан уже породице функционера јесте брачни или ванбрачни партнер, родитељи, браћа и сестре, деца, усвојена деца и пасторчад, и њихови брачни или ванбрачни партнери;

Ближи сарадник функционера јесте физичко лице које остварује заједничку добит из имовине или успостављеног пословног односа или има било које друге блиске пословне односе са функционером (нпр. физичко лице које је формални власник правног лица или лица страног права, а стварну добит остварује функционер); Највише руководство јесте лице или група лица која, у складу са законом, води и организује пословање обвезника и одговорно је за обезбеђивање законитости рада;

3. обавезно добијање писменог одобрења надређеног одговорног лица и то пре склапања пословног односа с таквом странком, обезбеди да запослени код обвезника који води поступак успостављања пословног односа са функционером пре успостављања тог односа прибави писмену сагласност највишег руководства. Требало би у интерним актима обвезника прописати ко је надлежан за доношење писмене сагласности. То може бити члан највишег руководства из члана 52. став 3. Закона или неки други члан.

4. посебно пажљиво праћење трансакција и других пословних активности које код обвезника спроводи политички изложена личност, и то након склапања пословног односа.

Податак о томе да ли је конкретно лице функционер или не, обвезник може прибавити из посебне својеручне потписане писмене изјаве коју странка испуни пре склапања пословног односа или извршења трансакције.

Писмена изјава би требало да укључи следеће податке:

- 1) име и презиме, стално пребивалиште, датум и место рођења странке која склапа пословни однос или налаже трансакцију, те такође број, врсту и назив издаваоца важећег личног документа,
- 2) изјаву да ли је странка према критеријумима из Закона, функционер - политички изложено лице или не,
- 3) податке о томе о којој врсти политички изложеној личности се ради (да ли се ради о личности која делује или је у последње четири године деловала на истакнутој јавној дужности, или о члану породице политички изложене личности, или о блиском сараднику политички изложене личности,
- 4) податке о времену обављања те функције, ако је странка лице која делује или је деловала у претходне четири године на истакнутој јавној дужности,
- 5) податке о врсти јавне функције коју лице обавља,
- 6) податке о породичном односу, ако је странка члан породице политички изложене личности,
- 7) податке о облику и начину пословне сарадње, ако је странка блиски сарадник лица.

Обвезник може податке о функционеру прибавити и увидом у јавне и друге, њему доступне податке (обвезник сам просуђује у коликој мери и у којем обиму ће као веродостојне и за анализу странке релевантним сматрати јавно доступне информације (података политички изложених лица), те податке може проверити увидом у интернет презентацију Агенције за борбу против корупције, интернет презентације државних органа надлежних за вођење регистра функционера других држава, конзуларних представништава или амбасада страних држава у Републици Србији, односно при Министарству спољних послова Републике Србије и других јавно доступних база података.

У случају успостављања пословног односа са јавним предузећем или привредним душтвом у већинском државном власништву, имајући у виду да се чланови органа управљања могу сматрати функционерима у складу са одредбама Закона, обвезник може размотрити различите приступе укључујући и тај да конкретни пословни односи не би

само по основу овог критеријума требали бити окарактерисани као високоризични. Ово преваходно из разлога што наведена физичка лица наступају у професионалном капацитету испред правних лица. У случају постојања додатних индикатора, као што су негативна репутација функционера, правно лице може посредно бити сврстано у висок степен ризика. Такође, уколико наведена физичка лица успостављају пословни однос у своје име и за свој рачун, или у име и за рачун привредног друштва чији су стварни власници, потребно је применити појачане мере сагласно одредбама закона.

Странка није физички присутна

Још једна ситуација у којој је обвезник дужан да сврста странку у висок ризик је када се пословни однос заснива, а странка није физички присутна. Ова ситуација се примењује и на правна и на физичка лица. Уколико пословни однос у име правног лица успоставља пуномоћник, то правно лице мора бити високоризично.

У овим ситуацијама, обвезник је дужан да примени појачане радње и мере, и то: прикупи и додатне информације о идентитету странке (на пример додатне исправе, пословну документацију, овлашћења потписана од стране одговорног лица и др.), утврди разлоге успостављања пословног односа без физичког присуства, утврди разлоге успостављања пословног односа у Србији, остваривање додатног контакта са клијентом путем телефона, имејла, скајпа, вибера или на други начин, прикупљање још једног идентификационог документ за клијента и др.

Надзор и ажурирање ризика

Обвезник мора непрестано да ажурира ризике од прања новца и финансирања тероризма тако што ће утврдити и описати периодично преиспитивања процене. Обвезник мора бити у току са најновијим методама и трендовима у области прања новца и финансирања тероризма, догађајима који се одвијају на међународном плану у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, односно мора бити у току са променама прописа. Таквим преиспитивањем може се обухватити и процена ресурса за управљање ризиком као што су обезбеђена финансијска средства и кадровска решења, а могу се утврдити и будуће потребе које су важне за природу, величину и сложеност његовог пословања. Ажурирању ризика треба приступити и када се мења пословна политика, стратегија, када се уоче недостаци у ефикасности утврђених мера и слично.

Обвезник мора бити у стању да утврди да ли су мере које су донете адекватне утврђеним ризицима од прања новца и финансирања тероризма, као и да утврди да ли је ризик клијента адекватно процењен приликом заснивања пословног односа или је дошло у даљој сарадњи до промене околности.

Ниједна процена ризика није константна. Обвезник мора прописати интерним актима када и како се спроводи преиспитање ризика, како на нивоу обвезника, тако и на нивоу клијента.

Потребно је успоставити систем који трајно надзире и константно преиспитује ризике од прања новца и финансирања тероризма. Процес ажурирања ризика потребно је

спроводити у оквиру функција које обвезник обавља како би се обезбедило да се интрине политике и процедуре спроводе, да ли постоји усаглашеност са прописима и слично.

Извештаји који се подносе руководству треба да садрже и податке о праћењу активности, раду на умањењу ризика, извештаје интерне ревизије, праћење сумњивих трансакција и пријава, број високоризичних клијената, као и закључке надзорних органа утврђене у извештајима о непосредном надзору по питањима спречавања прања новца и финансирања тероризма. Руководству је потребно доставити све важне информације које ће му омогућити да провери ниво контроле спречавања прања новца и финансирања тероризма, као и могуће последице по пословање обвезника ако механизми контроле и спречавања не функционише адекватно.

У извештају о ризику треба указати на то да ли су утврђене одговарајуће мере контроле, да ли су оне адекватне и да ли се у потпуности примењују како би обвезник могао да се заштити од евентуалне злоупотребе у циљу прања новца и финансирања тероризма.

Поступак надзора треба да обухвати и провери изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма за све странке, производе, услуге, трансакције, локације, одредишта, видове пословања, као и да обезбеди преиспитивање ових ризика у одређеном временском периоду.

Поступак контроле треба да скрене пажњу обвезника на све потенцијалне пропусте (на пример неусаглашености са прописима) на неодговарајуће мере и радње познавања и праћења странке, на нове ризичне околности које су наступиле за одговарајуће клијенте и слично и да ниво свести код обвезника није примерен потенцијалној изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма.

Секторски ризици са примерима ризичности

Овде су дати неки од примера процена ризичности, по секторима, али на обвезнику је да сам развије матрице и процедуре које ће применити за развој анализе ризика и да исте документује.

Рачуноводствена агенција – пример за висок ризик

Рачуноводствена агенција, основана је у форми друштва са ограниченом одговорношћу и по критеријумима по Закону о рачуноводству, сврстана је у средње правно лице. Укупно има 10 запослених. Од дана оснивања успоставила је пословни однос са 56 клијената. Услуге које пружа у оквиру своје делатности су: рачуноводствене услуге, обрачун зарада, израда финансијских извештаја, регистровање правних и физичких лица у Агенцију за привредне регистре и пореско саветовање. По структури клијената, 80% су друштва са ограниченом одговорношћу, док 20% су предузетници. Клијенти су углавном регистровани за трговину на велико и мало у земљи и иностранству, производњу, консалтинг и изградњу стамбених и нестамбених објеката, док су предузетници углавном регистровани за обављање неких занатских радњи (фризери, козметички салони, итд...). Од укупног броја клијената 5 клијента није било физички

присутно при утврђивању и провери идентитета странке, док је један клијент домаћи функционер.

Странка је средње правно лице, регистровано у Агенцији за привредне регистре са шифром делатности 4120 (изградња стамбених и нестамбених објеката). Клијент је регистрован и за обављање послова са иностранством, као и за послове пројектовања и саветовања из своје делатности. Странка обавља платни промет у земљи и иностранству и трансакције су у вези са измиривањем обавеза према добалачима, као и наплата потраживања од купаца и ино-купаца. Углавном су трансакције везане за делатност коју клијент обавља, велике вредности. Клијент не доставља документацију на време, са изговором да чека потпис надзорних органа. Клијент није идентификован при успостављању пословног односа, јер је власник стране правно лице и законски заступник је овластио административног радника да успостави пословни однос са агенцијом.

Процена ризика на нивоу обвезника: Клијенти су друштва са ограниченом одговорношћу и предузетници, што указује да су клијенти ризични за злоупотребу са аспекта прања новца и финансирања тероризма. Клијенти обављају своју делатности и у земљи и у иностранству. Такође, обвезник има успостављен пословни однос са клијентом који је по Националној процени ризика Републике Србије сврстан у висок ризик од прања новца и финансирања тероризма. Даље, пет странака није било физички присутно при утврђивању и провери идентитета, а једна странка је домаћи функционер што такође указује на висок степен ризика од прања новца и финансирања тероризма. Странка није утврдио стварног власника странке, има више индикатора да је странка високог ризика. Процена ризика на нивоу обвезника - висок ниво.

Процена ризика на нивоу странке: Географски ризик је низак, јер је странка регистрована и обавља делатност на територије Републике Србије. Ризик странке је висок јер се обвезник није појавио при успостављању пословног односа са странком, не прилаже потпуну и тачну документацију, као и да није утврђен стварни власник странке. Ризик услуге је такође висок, с обзиром да се странка бави изградњом зграда и пословних простора, како у земљи тако и у иностранству и пружа пројектантске и консалтинг услуге из области грађевине. Процена ризика на нивоу клијента - висок ризик.

Рачуноводствена агенција – пример средњи ризик

Рачуноводствена агенција регистрована је у Агенцији за привредне регистре у форми друштва са ограниченом одговорношћу. По Закону о рачуноводству и критеријумима прописаним истим, друштво је разврстано у мало правно лице. Укупно има 5 запослених. Рачуноводствена агенција поред свеобухватних рачуноводствених услуга пружа и услуге израде извештаја о трансферним ценама. Има успостављен пословни однос са 100 клијената, од чега је 50 регистровано у форми друштва са ограниченом одговорношћу, 40 у форми предузетника-физичког лица, док је 10 регистровано као

представништва страног правног лица. Делатност клијената је везана за производњу, трговину, консалтинг услуге, адвокатске услуге, као и занатске делатности. Сви клијенти су у тренутку успостављања пословног односа били присутни, те је за сваког клијента извршена идентификација странке. Такође треба напоменути, да је од укупног броја представништава страних правних лица, једно представништво регистровано да обавља делатност консалтинг услуга у Републици Србији, а 100% власник странке је правно лице регистровано на Девичанским острвима.

Странка је средње правно лице, које је у Агенцији за привредне регистре регистровано за увоз и извоз трговинске робе. Претежно се бави увозом делова за играчке које склапа у Републици Србији. Клијент обавља платни промет у земљи и иностранству и повезано је правно лице са 3 правна лица из иностранства и то: једно правно лице је из Швајцарске, једно правно лице са Кипра и једно правно лице из Републике Чешке. Трансакције се углавном односе на измиривање обавеза према добављачима у земљи и иностранству, као и наплатом потраживања од домаћих и ино купаца. Такође су забележене уплате које су у вези са повећањем вредности капитала, као и позајмица повезаних правних лица за одржавање ликвидности. Уочено је да странка често отписује део продате робе услед фактора- губитак робе приликом транспорта и лома.

Процена ризика на нивоу обвезника - Странке су друштва са ограниченом одговорношћу, представништва страних правних лица и предузетници, што указује да су клијенти ризични за злоупотребу са аспекта прања новца и финансирања тероризма. Клијенти обављају своју делатности у земљи и у иностранству. Такође, обвезник има успостављен пословни однос са клијентима чија је делатност ризична са аспекта прања новца и финансирања тероризма, као што су консалтинг услуге. Даље, једна странка је основана од стране правног лица са Девичанских острва. Клијент је утврдио и проверио идентитет странке. Из напред наведеног може се констатовати да је странка средњег ризика, јер од укупног броја клијената једно правно лице има висок географски ризик, једно правно лице има висок ризик услуге, док су остале странке ниског степена и географског ризика и ризика услуге. Ризик странке за све клијенте је низак. Процена ризика на нивоу обвезника-средњи ниво ризика.

Процена ризика на нивоу странкеа – Оснивачи странке су повезана лица где је једно са оф шор дестинације, те се може закључити да је географски ризик висок. Ризик странке је низак, с обзиром да је странка извршила идентификацију клијента, да су трансакције које обавља у оквиру своје делатности. Ризик услуге је средњи, с обзиром да странка има позајмице од повезаних правних лица, као и уплате на основу повећања вредности капитала, као и да отписује робу. Свеобухватан ризик странке би био средњи, с обзиром да странка има увид да су све трансакције оправдане, а које су у вези са повећањем вредности капитала и позајмица, као и да је до отписа робе заиста дошло услед лома и губитка приликом транспорта. Процена ризика на нивоу обвезника- средњи ниво ризика.

Рачуноводствена агенција – пример низак ризик

Рачуноводствена агенција регистрована је у Агенцији за привредне регистре у форми друштва са ограниченом одговорношћу. По Закону о рачуноводству и критеријумима прописани истим, друштво је разврстано у мало правно лице. Укупно има 3 запослена. Има успостављен пословни однос са 42 странке, од чега је 90% регистровано у форми предузетника, док је 10% регистровано као друштва са ограниченом одговорношћу. Делатност којом се клијенти баве су углавном сервисне услуге, трговина са мобилним телефонима, рачунарима. Поред наведеног, клијент пружа услуге у агенцијама за закуп непокретности. Сви клијенти су домаћа правна и физичка лица, и власничка структура је позната.

Клијент је мало правно лице, које је у агенцији за привредне регистре регистровано за сервис и продају мобилних телефона. Претежно се бави увозом мобилних апарата као и делова за исте из Кине. Клијент обавља платни промет у земљи и иностранству, а трансакције се углавном односе на измиривање обавеза према добављачима у земљи и иностранству и уплатом пазара.

Процена ризика на нивоу обвезника - Клијенти су углавном предузетници, чија делатност није препозната као ризична са аспекта прања новца и финансирања тероризма. Клијенти обављају своју делатности у земљи. Услуге које пружа су у оквиру своје делатности. странка је утврдила и проверила идентитет странке. Из напред наведеног може се констатовати, да је странка ниског степена ризика, јер су сви клијенти познати, са територије Републике Србије, промет клијената је мали, трансакције су у вези са наплатом потраживања и измиривањем обавеза према добављачима. Нису уочене веће готовинске уплате а ни исплате које немају оправданост. Процена ризика на нивоу обвезника-низак ризик.

Процена ризика на нивоу странке – Географски ризик је низак, јер је регистровано на територији Републике Србије. Стварни власник странке је 100% физичко лице које је држављанин Републике Србије. Трансакције су у вези са измиривањем обавеза према ино добављачима и домаћим добављачима, као и уплатом пазара, те је ризик странке низак. Ризик делатности је низак, јер странка обавља сервис и продају мобилних телефона, и нема неоубичајених трансакција које нису везане за делатност коју обавља. Процена ризика на нивоу клијента-низак ризик.

Привредно друштво за ревизију – пример висок ризик

Привредно друштво за ревизију регистровано је у Агенцији за привредне регистре Републике Србије. Поред регистрације, привредно друштво је добило дозволу за рад од Министарства финансија Републике Србије. По критеријумима прописаним Законом о рачуноводству сврстано је у средње правно лице. Поред услуга ревизије, привредно друштво пружа и услуге пореског саветовања, рачуноводствене услуге и услуге процене вредности капитала. Привредно друштво има успостављен пословни однос са 340 странака, од чега су 90% друштва са ограниченом одговорношћу, 5% акционарска

друштва и 5% локална самоуправа. Од укупног броја клијената 10 клијената је основано од стране страних правних лица, те стварни власници странке нису познати. Странке са којима привредно друштво има успостављен пословни однос регистроване су за обављање производних делатности, увоз и извоз трговинске робе, изградњу стамбених објеката, шпедицију. Поред наведеног, привредно друштво врши и ревизију пословних банака, као и општина Републике Србије. Привредно друштво за ревизију је издало 42% позитивних мишљења, 10% мишљења са уздржавањем, 10% негативних мишљења, као и 38% мишљења са резервом.

Странка је микро правно лице, регистровано у Агенцији за привредне регистре за обављање делатности осталих финансијских услуга. Друштво је основано од стране два физичка лица, који су држављани Републике Србије и правног лица из Србије, чији је оснивач правно лице са Девичанских острва, са уделом у основном капиталу са 80%. Стварни власник наведене фирме није утврђен путем података из Агенције за привредне регистре. Приликом успостављања пословног односа, странка је захтевала посредан контакт, и избегавала појављивање, чиме није проверен и утврђен идентитет странке. Такође, према подацима Агенцији за привредне регистре странка има регистроване просторије које су у власништву књиговодствене агенције. Претрагом јавно доступних информација, у току ревизије тим ревизора дошао је до сазнања да је истражни поступак против једног од оснивача у току, као и да је учествовало у бројним сумњивим проценама друштвених и државних фирми које су припремане за приватизацију. Други власник је учествовао у сарадњи са првим физичким лицем у куповини спорног земљишта у Републици Србији. Такође је утврђено у току ревизије, а на основу јавно доступних информација, да је наведено привредно друштво учествовало у куповини земљишта иза којег стоји лице из криминалног миљеа, а против кога се сада води спор. Увидом у уплате и исплате са текућег рачуна, као и рачун позајмица, ревизорски тим је утврдио да је по основу Уговора о зајму, привредно друштво узело позајмицу од привредног друштва из Лихтенштајна, у износу од преко 10.000.000 еур. Као обезбеђење предвиђено је да се упишу акције зависних друштава, које кредитор није ни реализовао ни регистровао у регистру заложних права. Затим је поменуто потраживање откупило привредно друштво из Републике Панаме, чиме се умањила обавеза друштва. Даље је странка дала позајмице свом зависном правном лицу у износу од 300.000 еур. Такође се јавља као јемац у износу од 950.000 еур, по основу дугорочног кредита који је закључен између пословне банке и правног лица, које по подацима из агенције често мења пословно име. Поред наведених трансакција, привредно друштво има низ уплата и исплата за које нема веродостојну документацију, а које су у вези са делатношћу коју обавља.

Процена ризика обвезника – На основу делатности и услуга које пружа, привредно друштво се сврстава у низак, чак незнатан ризик од прања новца и финансирања тероризма. Привредно друштво има успостављен пословни однос са преко 300 странака регистрованих у форми друштава са ограниченом одговорношћу, док су остале регистроване као акционарска друштва и локална самоуправа, а која нису ризичне са аспекта прања новца и финансирања тероризма. Даље, код одређеног броја странака није

утврђена власничка структура, а у току ревизије финансијских извештаја својих странака, као и једне од странака утврђене су одређене неправилности, а што се може констатовати на основу издатих уздржавајућих мишљења, као и негативних мишљења. Процена ризика обвезника – средњи степен ризика.

Процена ризика странке – Из горе наведеног текста може се рећи да клијент има сложену власничку структуру у односу на делатност коју обавља, такође има сумње да се ради о фиктивним трансакцијама, као и да странка остварује значајне приливе од оф шор компанија, за које је тешко идентификовати власничку структуру. Такође, странка сваке године закључује уговор са различитим привредним друштвима за ревизију. Приликом успостављања пословног односа, странка је избегавала лично појављивање, већ је инсистирала на посредном контакту. Странка нема своје пословне просторије, а да пословање странке нема економску оправданост. Из горе изнетог се може закључити да су и географски ризик и ризик услуге и ризик странке високи. Процена ризика клијента- висок степен ризика.

Привредно друштво за ревизију – пример средњи ризик

Привредно друштво за ревизију регистровано је у Агенцији за привредне регистре Републике Србије. Поред регистрације, привредно друштво је добило дозволу за рад од Министарства финансија Републике Србије. По критеријумима прописаним Законом о рачуноводству сврстано је у мало правно лице. Привредно друштво за ревизију искључиво пружа услуге ревизије и има два запослена овлашћена ревизора, према подацима из Коморе овлашћених ревизора. Привредно друштво има успостављен пословни однос са 30 странака, регистрованих у форми друштва са ограниченом одговорношћу. Странке са којима привредно друштво има успостављен пословни однос регистроване су за обављање производних делатности, увоз и извоз трговинске робе, шпедицију и рачунарско програмирање. Привредно друштво за ревизију је издало 85% позитивних мишљења и 15% мишљења са резервом.

Странка је привредно друштво регистровано у Агенцији за привредне регистре у форми друштва за обављање делатности завршних радова у грађевинарству. Привредно друштво је основано од стране физичког лица које је држављанин Републике Србије. У току ревизије финансијских извештаја, ревизори су утврдили да је у току предметне године, физичко лице имало значајне уплате, и то уплату позајмица власника привредног друштва, које су документоване и регистроване код Народне Банке Србије. Такође је утврђено да је привредно друштво у току свог пословања, а од дана постанка обвезника ревизије, сваке године мењало привредно друштво за ревизију. Трансфери новца са текућег рачуна, а у вези су са делатношћу привредног друштва, односе се на исплате које имају своју оправданост, а на основу набавке материјала, исплата зарада радника, као и осталих трошкова везаних за пословање привредног друштва. Што се уплата тиче, привредно друштво има прокњижена, а и уплаћена потраживања од купаца као и позајмица власника, које су и документоване у току ревизије финансијских извештаја.

Процена ризика обвезника - Процена ризика обвезника – На основу делатности и услуга које пружа, привредно друштво се сврстава и низак, чак незнатан ризик од прања новца и финансирања тероризма. Привредно друштво има успостављен пословни однос са преко 30 странака регистрованих у форми друштва са ограниченом одговорношћу. На основу издатих мишљења за ревизију, може се констатовати да је привредно друштво успоставило пословни однос са странкама које су у свим материјално значајним аспектима истинито и поштено приказали финансијска стања и резултате пословања и у складу са одрговарајућом регулативом за израду финансијских извештаја. Процена ризика обвезника – низак степен ризика.

Процена ризика странке – На основу географског ризика, привредно друштво је ниског степена ризика од прања новца и финансирање тероризма, које је регистровано на територији Републике Србије, власник је физичко лице које је држављанин Републике Србије. Ризик услуге се може сврстати у средњи степен ризика, с обзиром да се ради о делатности која је према Националној процени ризика сврстана у делатност са високим степеном ризика од прања новца и финансирања тероризма, као и да је странка у току пословне године имала низ позајмица, али које имају оправданост. Ризик услуге је средњи, с обзиром да привредно друштво често мења привредна друшва за ревизију, чиме би могла да прикрије своје незаконите пословне активности. Процена ризика клијента – средњи степен ризика.

Привредно друштво за ревизију – пример низак ризик

Привредно друштво за ревизију регистровано је у Агенцији за привредне регистре Републике Србије. Поред регистрације, привредно друштво је добило дозволу за рад од Министарства финансија Републике Србије. По критеријумима прописаним Законом о рачуноводству сврстано је у мало правно лице. Привредно друштво за ревизију искључиво пружа услуге ревизије и има једног запосленог овлашћеног ревизора, према подацима из Коморе овлашћених ревизора. Привредно друштво има успостављен пословни однос са 10 странака, регистрованих у форми друштва са ограниченом одговорношћу. Странке са којима привредно друштво има успостављен пословни однос регистроване су за обављање увоза и извоза трговинске робе, рачунарске опреме, производњу семенске робе, као и трговину истом. Привредно друштво за ревизију је издало 100% позитивних мишљења.

Странка је привредно друштво регистровано у Агенцији за привредне регистре у форми друштва за обављање делатности производње и продаје семенске робе, и средстава за заштиту биља. Привредно друштво је основано од стране физичког лица које је држављанин Велике Британије, а које је 100% власник оснивачког капитала. Као законски заступник регистровано је физичко лице које је држављанин Републике Србије. При успостављању пословног односа, законски заступник је био присутан те је овлашћени ревизор утврдио и проверио идентитет странке са којом је успоставило пословни однос. У току ревизије финансијских извештаја утврђено је да је у току године, привредно друштво имало позајмице од власника капитала, односно страног физичког лица, а чија је сврха набавка робе као и одржавање ликвидности привредног друштва.

Даље је утврђено да је привредно друштво са текућег рачуна имало одливе у већим износима, а које су везане за набавку робе, као и уплате кооперантима који су вршили производњу за привредно друштво, као и измирење обавеза према пословној банци која је у претходној години одобрила дугорочни кредит у вредности од 800.000 еур-а. Такође је утврђено да је дошло до значајних уплата на текућем рачуну, и то на основу позајмице власника привредног друштва као и уплата за продату робу, односно од купаца у земљи. Даље је утврђено да је привредно друштво склопило уговор са лизинг компанијом, од које је купило основно средство за превоз робе, а што је документовано уговорима и плановима за отплату.

Процена ризика обвезника - На основу делатности и услуга које пружа, привредно друштво се сврстава у низак, чак незнатан ризик од прања новца и финансирања тероризма. Привредно друштво има успостављен пословни однос са 10 странака регистрованих у форми друштава са ограниченом одговорношћу. На основу издатих мишљења за ревизију, може се констатовати да је привредно друштво успоставило пословни однос са странкама које су у свим материјално значајним аспектима истинито и поштено приказали финансијска стања и резултате пословања и у складу са одговарајућом регулативом за израду финансијских извештаја.

Процена ризика обвезника – низак степен ризика.

Процена ризика странке – На основу географског ризика, привредно друштво је ниског степена ризика од прања новца и финансирање тероризма, тим што је регистровано на територији Републике Србије, власник је физичко лице које је држављанин Велике Британије, земље која примењује регулативу из области спречавања прања новца. Ризик услуге се може сврстати у средњи степен ризика, с обзиром да се ради о производној делатности где се могу вршити малверзације у производњи, као и отпису робе због временских непогода, што није случај код наведеног привредног друштва. Ризик услуге је низак, с обзиром да привредно друштво производи робу у Републици Србији која је у вези и са делатношћу за коју је регистровано, позјамице власника су документоване и оправдане, ревизор није утврдио злоупотребу отписа робе. Такође је привредно друштво од привредног друштва за ревизију добило позитивно мишљење независног ревизора, што имплицира да је истинито и поштено приказало финансијска стања и резултате пословања и у складу са одговарајућом регулативом за израду финансијских извештаја. Процена ризика странкеа – низак степен ризика.

Друштво за факторинг – пример висок ризик

Фактор је друштво са ограниченом одговорношћу које је добило одобрење за обављање послова факторинга од Министарства надлежног за послове финансија у Републици Србији. Укупно има 4 запослена и успостављен пословни однос са 20 уступилаца потраживања која су углавном привредна друштва регистрована као друштва са ограниченом одговорношћу. Од укупног броја 15 странака су привредна друштва која се баве продајом трговачке робе, док се 5 странака бави пружањем услуга. При

устостављању пословног односа 2 странке нису биле физички присутне приликом провере и утврђивања идентитета странке, док 2 странке имају власнике који су познати јавности по извршеним кривичним делима.

Уступилац потраживања (странка) је друштво са ограниченом одговорношћу која се бави увозом и извозом, производњом и продајом семенске робе на територији Републике Србије. Странка послује у оквиру групе која има још 3 правна лица из исте делатности. Власник странке у чијој је групи странка је физичко лице које је Фактору познато због репутације са већ откупљеним потраживањем које је било предмет истраге МУП-а. Странка је променила власничку структуру у току успостављања пословног односа са Фактором, о чему је обавештен Фактор путем електронске поште, од стране директора који је фактора обавестио да је његова дужност на месту одговорног лица престала пре успостављања пословног односа са Фактором, као и да је његов потпис фалцификован. Уступилац потраживања, уступа потраживања за робу која није из опсега његове делатности, а ни из опсега основне делатности дужника. Такође странка није у могућности да доспеле обавезе измирује у року, али врши финансирање путем факторинга или кредита и на тај начин затвара доспеле обавезе. Увидом у финансијске извештаје странке која је дужник, утврђено је да су његове обавезе према добављачима значајно мање од обавеза према уступљеним потраживањима.

Процена ризика на нивоу обвезника: Клијенти су друштва са ограниченом одговорношћу и предузетници, што указује да су клијенти ризични за злоупотребу са аспекта прања новца и финансирања тероризма. Клијенти обављају своју делатности и у земљи и у иностранству. Од укупног броја 5 клијената се бави делатношћу која је сама по себи ризична, а односи се на пружање услуга. Даље, 2 странке нису биле физички присутне при утврђивању и провери идентитета, док се за 2 странке зна да потичу из криминалног миљеа. Из примера наведеног клијента, клијент није утврдио стварног власника странке, има више индикатора да је странка високог ризика. Процена ризика клијента би била висок ниво.

Процена ризика на нивоу странке: Географски ризик је низак, странка је регистрована и обавља делатност на територије Републике Србије, а власник странке је физичко лице држављанин Републике Србије. Ризик странке је висок јер је власник странке већ познат Фактору на основу потраживања које је већ уступио један од чланова групе у којој странка послује, а које је било предмет истраге МУП-а, као и да је фактор дошао до информације да је фалцификован потпис директора странке. Ризик услуге и трансакције је такође висок, с обзиром да странка има потраживања за робу која нису из опсега његове делатности, као и да није солветно да своје обавезе измирује на време а инсистира на услугама које пружа привредно друштво за факторинг. Процена ризика за конкретне странке је висок ризик.

Друштво за факторинг – пример средњи ризик

Фактор је друштво са ограниченом одговорношћу које је добило одобрење за обављање послова факторинга од Министарства надлежног за послове финансија у Републици

Србији. Укупно има 6 запослених и успостављен пословни однос са 20 уступилаца потраживања која су углавном привредна друштва регистрована као друштва са ограниченом одговорношћу. Десет привредних друштва се баве откупом, продајом и извозом воћа, 5 привредних друштава бави продајом трговачке робе, док се 5 привредних друштава бави услужним делатностима. Од укупног броја странака, 3 странке су основане од стране правног лица са Панаме. При успостављању пословног односа 1 странка није била физички присутне приликом провере и утврђивања идентитета странке, али је код свих странака утврђен стварни власник, јер су регистровани на територији Републике Србије, а власничка структура је у 100% власништву физичког лица.

Уступилац потраживања (странка) је друштво са ограниченом одговорношћу која се бави откупом, продајом и извозом воћа, углавном малина. Власник странке је правно лице из Аустрије, чији је стварни власник пореклом из Републике Србије. Све трансакције су везане за откуп воћа, продају производа из делатности привредног друштва и плаћању услуга и других трошкова везаних за редовно пословање привредног друштва. Странка је уступила потраживање Фактору, које се односи на извоз малина. Дужник је привредно друштво које има ланац малопродајних објеката у Аустрији, а чији је власник пре промене било исто физичко лице као и странке са којом је Фактор успоставио пословни однос. Рок плаћања наведеног потраживања је 90 дана. Приликом успостављања пословног односа, странка је предочила Фактору да је дошло до промене власничке структуре код дужника и да није сигуран у наплату уступљеног потраживања. Процена ризика на нивоу обвезника: Клијенти су друштва са ограниченом одговорношћу, углавном везани за производне делатности. Клијенти обављају своју делатности и у земљи и у иностранству. Једна странка није била физички присутне при утврђивању и провери идентитета, 3 странке су основане у Оф шор зони, али је утврђен стварни власник свих странака са којима је обвезник ступо у пословни однос. У конкретном случају, географски ризик би био средњи, као и ризик трансакције. Ризик странака би био средњи, због форме у којој су странке основане, као и због клијената који се баве пружањем услуга. Процена ризика клијента би била средњи ниво.

Процена ризика на нивоу странке: Географски ризик је низак, странка је регистрована и обавља делатност на територије Републике Србије, власник странке правно лице из Аустрије, а где је позната власничка структура. Ризик странке је низак јер се странка појавила при успостављању пословног односа са Фактором, утврђен је стварни власник странке, као и да је предочила на евентуалне потешкоће при наплати уступљеног потраживања. Ризик услуге и трансакције је висок, с обзиром да се ради о наплати потраживања за робу која је продата привредном друштву, а чији рок наплате при самом истеку, дужник мења власничку структуру. Процена ризика за конкретне странке је средњи ризик.

Друштво за факторинг – пример низак ризик

Фактор је друштво са ограниченом одговорношћу које је добило одобрење за обављање послова факторинга од Министарства надлежног за послове финансија у Републици Србији. Укупно има 2 запослена и успостављен пословни однос са 30 уступилаца

потраживања која су углавном привредна друштва регистрована у као друштва са ограниченом одговорношћу. 25 привредних друштва се баве продајом трговачке робе, док се 5 привредних друштава бави производњом и продајом пољопривредних производа. При успостављању пословног односа све странке су биле физички присутне приликом провере и утврђивања идентитета странке и код свих странака је утврђен стварни власник, јер су регистровани на територији Републике Србије, а власничка структура је у 100% власништву физичког лица.

Уступилац потраживања (странка) је друштво са ограниченом одговорношћу која се бави продајом робе на територији Републике Србије и то продајом грађевинског материјала. Власник странке је физичко лице, са пребивалиштем у Републици Србији. Све трансакције су везане за продају производа из делатности привредног друштва и плаћању услуга и других трошкова везаних за редовно пословање привредног друштва. Странка је уступила потраживање Фактору, које се односи на продају цемента и то велике количине, а због великог броја не наплаћених потраживања и одржавања ликвидности привредног друштва. Дужник је грађевинска фирма, регистрована за изградњу стамбених и нестамбених објеката, основана 1991. године. При успостављању пословног односа, странка је била физички присутна и том приликом су одређени сви услови везани за пословни однос између странке и Фактора.

Процена ризика на нивоу обвезника: Клијенти су друштва са ограниченом одговорношћу и предузетници, што указује да су клијенти ризични за злоупотребу са аспекта прања новца и финансирања тероризма. Клијенти обављају своју делатности и у земљи и у иностранству. Све странке су биле физички присутне при утврђивању и провери идентитета, и код свих странака је утврђен стварни власник странке. Процена ризика клијента би била низак ниво.

Процена ризика на нивоу странке: Географски ризик је низак, странка је регистрована и обавља делатност на територије Републике Србије, власник странке је такође држављанин Републике Србије. Ризик странке је низак јер се странка појавила при успостављању пословног односа са Фактором, утврђен је стварни власник странке. Ризик услуге и трансакције је такође низак, с обзиром да се ради о наплати потраживања за робу која је продата привредном друштву, а чији рок наплате још увек није истекао, а потраживање се уступа због одржавања ликвидности странке. Процена ризика за конкретног клијента је низак ризик.